

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्दभूमि

THE ANANDA-BHOOOMI

The oldest Buddhist Monthly Magazine of Nepal

नेपालको एकमात्र पुरानो बौद्धसाहित्यक एत्रका

लहुति पुही

वार्षिक ग्राहक शुल्क ३०१-

आजीवन शुल्क ३००।-

भगवान् बुद्ध

बुद्धसम्वत् २५३०
नेपालसम्वत् ११०७
वर्ष १४

चैतपूर्णिमा
चिल्ला अव
अंक १२

विक्रमसम्वत् २०४४
1987 A. D.
Vol. 14

बैशाख
April
No. 12

“आनन्दभूमि” को नियम

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी विहार गुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको एकमात्र पुरानो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णिमाको दिनसम्माना निस्कर्नेछ । यसको आजीबन आहकशुल्क ३००/- र वार्षिक आहकशुल्क रु. ३०/- मात्र छ । जुनसुकै महीनामा पनि आहक बज्ज सकिन्छ । एक प्रतिको रु. २५० मात्र ।
- (२) यो आनन्दकुटी विहारगुठीको मुख्यत्व हो । यसमा बुद्धधर्मसंग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
- (३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखकको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ सम्पादकमण्डल हुनेछैन ।
- (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आकूसंग राखी पठाउनु बाझछनीय छ ।
- (५) लेख पठाउदा पूरा साइजको कागजमा एकापट्टि मात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ ।
- (६) आहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउमा आनन्दभूमि कार्यालयमा पठाउनु पर्छ । पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो आहक संख्या तथा नाम ठेगाना राख्नरी लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरफेर हुने भएमा एक महीना अगाडि व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्दछ । पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ ।
- (७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार मम्पादकमै रहनेछ ।

२०४४

नयाँ बर्षले सर्वत्र

सुख, शान्ति र ऐश्वर्यको

बर्षा गरोस् ।

तिपाल देवका लिमिटेड
(स्थापित १९८७)

आनन्दभूमि

प्रधान—सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष

सम्पादक
सुवर्ण शाक्य

ध्यव थापक तथा प्रकाशक
भिक्षु मैत्री
सदस्य—सचिव
आनन्दकुटी विहारगुठी

पत्रध्यवहार
आनन्दभूमि
प. ब. न. ३००७
स्वयम्भू, काठमाडौं
फोन नं. २-२४४२०

महावर्ग-विनश्चिटकबाट :-

“चरथ भिक्खुवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्याय
हिताय सुखाय देवमनुस्सानं। देसेथ भिक्खुवे
धर्मं आदिकल्याणं मञ्ज्ञेकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलं परिपुण्णं
परिमुद्रं ब्रह्मचरियं पकासेथ।”

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुख-
को लागि, विश्वमाति दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको
हित, सुख र कामको लागि संवार गर। भिक्षुहरू
आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्याण हुने धर्मको
अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्धि
ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश गर।

ब्राह्मणलाई कुट्नुहुँदैन, कुट्नेको उपर ब्राह्मणले पनि कोप गर्नुहुँदैन।
ब्राह्मणलाई फुट्नेलाई धिक्कार छ, कोप गर्ने ब्राह्मणलाई पनि धिक्कारै छ।

भगवगोत्तिय परिव्राजक

— आचार्य भिक्षु अमृतानन्द

भगवगोत्तिय (भार्गवगोत्रीय) परिव्राजक वस्त्रधारी एक परिव्राजक हुन् । यिनी अनुप्रिय भन्ने मल्लहरूको निगममा वस्दथे । एक समय, भगवान् बुद्ध यिनको आराममा जानुभएको थिए । त्यसबाट यिनले वहाँको स्वागत गरेका थिए । यिनले भगवान् बुद्धलाई सुनक्खत लिच्छवीपुत्रले आफूलाई सुनाएको र भगवान् बुद्धलाई छाडेको कुरा सुनाए । यिनी सुनक्खत लिच्छवी-पुत्रका गृही साथी थिए । त्यसैले सुनक्खत लिच्छवीपुत्र यिनकहाँ वशवर जाने गर्थे । यस्तो कुरा सुनाउँदा भगवान् बुद्धले “हो, उनले मलाई छाडैने कुरा भनेका थिए” भनी भन्नुभयो र यसै सिलसिलामा भगवान्ले सुनक्खत लिच्छवीपुत्रसँग भएका अनेक कुराहरू भगवगोत्तिय परिव्राजकलाई सुनाउनुभयो ।

जब भगवान् बुद्धले यस प्रसंगमा भगवगोत्तिय परिव्राजकलाई अनेक उपदेश पनि सुनाउनु

भयो तब आफू भगवान्प्रति निरै प्रसन्न भएको कुरा व्यक्त गरेका थिए । भगवान्ले सो प्रसन्नता संघै कायम रहोस् भन्नुभयो ।

३. पिटकमा विभिन्न भगवहरू भएको कुरा उल्लेख छ, यस्तै-

१. भगव एकजना आचार्यको नाम हो जसकहाँ भगवान् महाभिनिकमणपछि राजगृहवाट आलार कालाम र उद्दक रामपुत्रकहाँ जानुभन्दा अगाडि जानुभएको थियो ।

२. अर्को भगव अंगुलिमालको पिताको नाम हो । यिनी भगवानका पालामा कोशलराजाका ब्राह्मण पुरोहित थिए ।

३. राजगृहवासी एक कुट्टालेको नाम पनि भगव हो यिनकै शालामा भगवान्ले तक्षशिला-का पुब्कुसातिलाई भेट्नुभएको थियो ।

४. यस्तै यो भगव नाम कच्छपजातक र कुम्भकारजातकमा उल्लेख भएको पाइन्द्य । ×

भगवान् बुद्ध र सत्य

-डा. गणेश बहादुर माली

सत्य प्राप्त गर्नु मानव जीवनको एउटा आदर्श हो । बुद्धधर्ममा परमार्थ सत्यको साक्षात्कार गर्नु नै जीवन सार्थकता भनिन्छ । यस वारेमा पालि त्रिपिटकको “चंकिसुत्त”को आधारमा बुद्धको उपदेश वारेमा केही विचार गर्दछु ।

सत्यानुरक्षा सत्यको जगेन्ति कसरी हुन्छ भन्ने भारद्वाज ब्राह्मणको प्रश्नको उत्तरमा भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छ, “ मानिसलाई श्रद्धा भएमा, यो मेरो सत्यप्रति श्रद्धा हो भनी सत्यको रक्षा गर्दछ तर एकांशले निष्ठा गर्दैन कि यही नै सत्य हो अरु कूठ । यसरी नै मानिसलाई सत्यप्रति रुचि भएमा, अनुश्रव भएमा, आकार परिवितर्क भएमा, दृष्टि निध्यानाक्ष भएमा यो मेरो सत्य-प्रति रुचि, अनुश्रव, आकारपरिवितर्क तथा निध्यानाक्ष भएमा हो भनी सत्यको अनुरक्षा गर्छ तर एकांशले निष्ठा गर्दैन कि यही नै सत्य हो. वाकी कूठ । ” भनाइको तात्पर्य सत्यानुरक्षाको लागि खुला पूर्वाग्रहरहित अन्धश्रद्धा विहीन मन

र मस्तिष्कको (Open mindednessको) आवश्यकता हुन्छ । वास्तविक सत्यलाई जतातिर-वाटपनि आफ्नो मन मस्तिष्कमा आउन बाटो खुला छाडिदिनुपर्दछ । यसरी नै वैज्ञानिकहरूले पनि सत्यको खोजी गर्छन् ।

सत्यको वोध कसरी हुन्छ भन्ने प्रश्नको जवाफमा तथागत भन्नुहुन्छ ‘लोभ, द्वेष तथा मोह रहित, भिक्षु वा धर्मोपदेशकमा श्रद्धा भए-को मानिस यस्ता व्यक्तिहरूको खोजी गरी नजी-क जान्छन् । यिनीहरूले दिइएका उपदेशहरू, लोभ, द्वेष वा मोहबाट प्रेरित भएर कसैको हानी नोक्सानको लागि त होइन भनी गहिरो विश्लेषण गरी हेर्छ र उपदेशित धर्म गम्भीर, प्रणीत, शान्त, दुर्वोध अत्कावचर, निपुण वेद-नीय छ वा छैन टटोलेर हेर्छ र जब लोभनीय, द्वेषनीय र मोहनीय धर्म उपदेशकमा पाइँदैन, तब उसमा श्रद्धा स्थापना गर्छ, श्रद्धावान् भई क्रमशः नजीक जान्छ परिउपासना गर्छ, कान लगाई धर्म सुन्छ, धारण गर्छ, अर्थ परीक्षण गर्छ,

निधान गर्छ । यसरी निधान गरिएको धर्ममा क्रमशः स्मृति, रुचि, उत्साह, प्रयत्न उत्थान, पराक्रम गरी धर्मको परिशीलन गर्छ र यही कायामा परमसत्यको साक्षात्कार गर्छ, प्रज्ञावाट यसलाई बाँधेर हेछ, यसरी सत्य-बोध हुन्छ ।” भनाइको तात्पर्य, लोभ, द्वेष तथा मोह रहित धर्मोपदेशकवाट देशना गरिएको गंभीर दुर्बोध, शान्त, प्रणीत, निपुण वेदनीय धर्मको परिशालन गर्दै सत्यलाई साक्षात्कार गर्न सकिन्छ । लोभ, द्वेष वा मोहयुक्त व्यक्तिवाट लोभवश, द्वेषभन्दा वा मोहवश गरिएको उपदेशलाई धारण गरेर सत्यबोध गर्न सकिन्न। धर्मलाई सुनेर मात्र बोध हुँदैन पूर्ण रूपमा परिशीलनको पनि आवश्यकता हुन्छ ।

जुन धर्मवाट सत्यबोध हुन्छ त्यसलाई बढाउँदैलगी सत्यप्राप्ति पनि हुन्छ । सत्यप्राप्तिको लागि चित्तमा धर्मप्रति श्रद्धा उत्पन्न हुनुलाई नै पहिलो चरण मानिएको छ । श्रद्धावाट क्रमशः नजीक जानु पर्याप्तासना गर्नु, धर्म श्रवण गर्नु, धारण गर्नु, विध्यानाक्ष गर्नु, अर्थ उपपरीक्षागर्नु आदि कार्यहरू सम्पन्न हुन जान्छन् । बुद्धका सत्यानुरक्षज, सत्यबोध तथा सत्यप्रतिवारे उपर्युक्त भनाइहरूवाट यो कुरा स्पष्ट हुन आउँछ कि जबसम्म यस दुनियाँमा सत्यप्रति श्रद्धा राख्ने मान्येहरू रहन्छन्, राग, द्वेष मोहरहित, सबैको हितकोलागि काम गर्न, धर्मोपदेश गरी हिँड्नेहरूप्रति आम जनताको आस्था रहन्छ, जब सम्म यस्ता व्यक्तिहरू समाजमा पूजिन्छन्, तबसम्म यहाँ सत्यकोलागि वादो प्रशस्त हुन्छ,

दुनियाँमा सत्यको बोलवाला रहन्छ तर जब सत्यभन्दा असत्य, सदाचारभन्दा अनाचार राग, द्वेष र मोह रहितभन्दा रागद्वेष मोहयुक्त सांसारिक जीवनप्रति व्यक्तिहरूको चाहना हुन्छ, तब सत्यलाई बाधाइन्छ तब सत्यको शीतल प्रकाश पाउन थाल्छ ।

बुद्धको उपर्युक्त कथनहरूवाट यो कुरा पनि स्पष्ट हुन आउँछ कि सत्य सत्य रहन्छ, भला यसलाई बाधाएर स्वार्थ सिद्ध गर्नेहरूको विग-विगी दुनियाँमा किन नहोस् । जब अन्धश्रद्धालाई, पूर्वाग्रहलाई छोडो व्यक्तिहरू व स्तविक सत्यको खोजोमा लाग्नेन्, जबसम्म व्यक्तिहरूको मनमस्तिष्कलाई स्वार्थको लोभ, द्वेष, मोहको दुँवालोले छोपेको हुँदैन तबसम्म सत्यप्राप्तिको गुंजायस दुनियाँमा रहिरहनेछ । कस्तै यही सत्य हो वाकी कूठ भन्दैमा सत्य त्यही हुँदैन, वास्तविक सत्यप्राप्तिको लागि एकांशमा निष्ठा गर्ने मतहरूको जंजालवाट अलग्ग रही खुला मन र मस्तिष्कले छानबीन गरी आफैले प्रजाले बैहेर हेर्नुपर्छ भन्ने कुराको बोध बुद्धका कथन हरूवाट स्पष्ट हुन्छ ।

मान्येहरू स्वभावतः सत्यमा श्रद्धा राख्ने हुन्छ, यो कुरा प्रत्येकले आफ्नो अन्तरमनलाई जाँचेर हेर्दा थाहा हुन्छ, तर सामाजिक विकृतिहरूले गर्दा निजी स्वार्थले प्रेरित भएर राग, द्वेष र मोह युक्त भइकन सत्यानुरक्षजवाट व्यक्ति टाढा रहन्छ । जुन समाजमा सबैको सुखमा व्यक्ति आफ्नो पनि सुख देख्न थाल्छ र यसको लागि प्रत्येक व्यक्ति प्रयत्नशील हुन्छ, त्यस्तो समाज

नै सत्यप्राप्तिको मार्ग आम जनताको निमित्त
प्रशस्त हुन्छ भन्ने कुरो बुद्धको सत्यप्राप्तिवारेको
चंकी सूत्रवाट स्पष्ट हुन आउँछ ।

यहाँनिर प्रष्ट गर्नु पर्ने एउटा कुरा के छ
भने एकातिर परमसत्य प्राप्ति गराउने धर्मलाई
बुद्ध गंभीर, शान्त, प्रगति, दुर्बोध, अतक्कावचर
निपुण, वेदनीयको संज्ञा दिनुहुन्छ भने अर्कातिर
सत्य साधनाको शुरु शुरूमा श्रद्धायुक्त भै श्रवण
गरेको धर्मलाई केलाएर अर्थ उपपरीक्षण, दृष्टि
निध्यानाक्ष आदि गरी मनन गर्ने बोट भन्नु-
हुन्छ । वास्तवमा सत्य-प्राप्ति पछि सत्य-धर्म
यदि शान्त गंभीर, निपुण, वेदनीय, प्रतीत
हुन्छ भने, शुरु शुरूमा जब सत्यतिर
लैजाने धर्मको मनन गर्दा देखापने आंशिक सत्य
(वा असत्य) का छिटपुट बूँदाहरूलाई नै यही
नै एकमात्र सत्य हो, यस बाहेक अरु सत्य छैन
भनी दृढपूर्वक पकडदा, वास्तविक सत्यवाट बि-
मुख भै सोही असत्यलाई नै सत्यमानी राग, द्वेष
र मोहरूपी जंजालमा फँपी जीवनलाई व्यर्थ
गुमाउनुपर्ने हुन्छ भनी बुद्ध सचेत गराउनुहुन्छ ।

एकातिर हामी छौं र हाम्रो दृष्टि इन्द्रिय
गोचर अनुभव गरिएको संसार छ । यसबारे
हाम्रा अनुभूतिहरू छन्, वेदनाहरू छन्, मुख,

दुख वा असुख अदुख वेदनाहरूको क्रममा
चाहनाहरू उत्पन्न हुँदै सेलाउँदै हामीलाई राग,
द्वेष र मोहको जालमा फँसाइरहेका छन्, जसले
गर्दा हाम्रो चित्त चंचल तथा व्याकुल भई छद-
पटिइरहेको छ । अर्कातिर तो धर्महरू छन् र
धर्मोपदेशकहरू छन् जसले हामीलाई परम सत्य
तिर लैजाने घोषणा गर्दछन्, शान्तिको खोजीमा
लागेका साधकहरूले कसै केही कुराहरूलाई नै
यही सत्य हो वाकी कूठ भनी समातेर वस्ता
सत्यको रक्षा हुँदैन भन्ने कुरालाई बुद्ध स्पष्ट
गर्नुहुन्छ, साथै उपदेशक र उपदेशित धर्मलाई
सावधानीपूर्वक केलाई उपदेशक स्वयं रागद्वेष
मोहादि जंजालवाट मुक्त छन् वा छैनन्, उपदे-
शित धर्म शान्त, गंभीर, प्रणीत, दुर्बोध, अत-
क्कावचर, निपुण वेदनीय छन् वा छैनन् आदि
कुरा राम्ररी जाँचीमात्र श्रद्धा स्थापना गरी
धर्मश्रवण गर्नुपर्ने आवश्यकता माथि बुद्धले
संकेत गर्नुभएको छ । राग, द्वेष र मोहादि
वाट मुक्त स्थिर विवेकपूर्ण सुसमाहित चित्तमा
प्रज्ञाको दियो वाली यस जगतका वास्तविक
सत्यलाई वाकी प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा
बुद्धका उपर्युक्त भनाइहरूवाट स्पष्ट हुनआउँछ ।

महीना महोनामा हजारौ रूपियाँ खर्च गरेर यज्ञ- होम गर्नेभन्दा क्षणमर
मात्र भएपनि संयमी व्यक्तिलाई पूजा सत्कार गर्नु बेस- सय वर्ष होम गरेको भन्दा
क्षणभर गरेको पूजा नै श्रेष्ठ हो ।

जापानमा बौद्ध उत्सवहरू

-५० आ० कनकदीप

कान्तिपुर

जापानका बौद्ध पर्तावलम्बीहरूको सर्वभन्दा ठूलो बौद्ध उत्सव दुर्द्वको जन्म दिवस “हाना माचुरी” हाना (फूलको उत्सव) अर्थात् नेवार भाषामा “स्वांयापुन्हि” हो । उक्त उत्सव हाम्रो बैशाख पूर्णिमा क्लैं जापानमा जेठ पूर्णिमामा मना-इच्छ । हाना माचुरीको उल्लसित पर्वको भव्यता जापानको कुनाकाष्वासम्म तीन हजार भन्दा बढी विहार र महाविहारहरूमा यत्रतत्र देख्न सकिन्छ ।

बौद्धका अनुसार बुद्धले जन्मने वित्तिकै सात पाइला चालेर यस पृथ्वीमा आफ्नो अलौ-क्षिक मानव व्यक्तित्वको परिचय दिएका थिए । यस कुराले प्रभावित जापानीहरू हाम्रो देशको तुम्भिनीलाई अति महत्वपूर्ण तीर्थ । इच्छन् ।

इतिहास अनुसार, हाना माचुरी महारानी सुइकोको समय इस्वी सम्वत् ६०६ देखि मात्र थालेको बुळिन्छ । नाराको गंकोजी महाविहार मा सर्वप्रथम मनाएको यस जन्मदिवसको वि-स्तार क्रमज्ञः हुँदै गएको कुरो जापानी बौद्धहरू सगौरव कध्ने गर्छन् । साँच्चै नै प्राचीन लुभिं वे उद्यामा क्लैं फूलहरूले सजिपजाउ पारेर वालक

बौद्धको मूर्ति राखिने चलन छ । कहिलेकाही वालक बुद्धलाई सेतो हात्तीमा चढाई भव्य जुलुस निकाल्ने चलन पनि रहेछ । जातकमालाका कथा मा क्लैं—“भगवान् बुद्धलाई सेतो हात्तीले स्वर्ग बाट महारानी मायादेवीको गर्भमा द्याइदिएको भन्ने भनाइको ठीक अनुकरण गरेर सेतो हात्ती-मा वालक सिद्धार्थ कुमारलाई राखेर जुलुस प्रदर्शन गर्ने चलन पनि छ । त्यस दिन विहारहरूमा जम्मा भएर वालक सिद्धार्थ कुमारको प्रति-मूर्तिमा गुलियो चियाद्वारा (नेपालमा दुग्धस्नान गराए क्लैं) सुगन्ध वृष्टि गराउने चलन अनीठो देखिन्छ । उक्त उत्सवलाई कावुचुये (चिया स्नान उत्सव) भनिन्छ ।

बौद्धहरूको महान् उत्सव ओबों (O bon) आषाढ शुक्ल पक्षतिर पर्दछ । निहोन्जिनहरूले (जापानीहरू) ओबों भन्ने शब्द सस्कृतभाषा को आलम्बन हो । प्राचीन बौद्ध कथाहरूमा उल्लिखित मौद्गल्यायनको घटना-- (Mokuren) मोकरेनले आफ्ना दिवंगत आमाको स-म्झनामा त्यो दिन भिक्षुहरूलाई अन्न वस्त्र

दान गरेका थिए । त्यसै दिनदेखि पितृहरू तार्ने
यो प्रचलन चल्दैआएको हो ।

खास गरिकन हाम्रो पञ्चदान पर्वमा कै
ओवेन तीन चार दिनसम्म पनि चलेको हुन्छ ।
उक्त ३, ४ दिन मध्ये शुरुको दिन स्वागत-
दिवस र अन्तको दिन विदाइ दिवस कहलाइन्छ ।
बाट नृत्य (दानपारमिता नृत्य) ती दिनहरू
मा विहार, विहारको प्राञ्जणमा हुन्छ । यस दान
पारमिता नृत्यले आमन्त्रित भैआएका दिवंगत
प्राणीहरूको मन पनि आलहादित गर्ने उद्देश्य
भनिन्छ । विदाइको दिनमा श्रद्धालु उपासक
उपासिकाहरूको समूहले ती दिवंगत पाहुनाहरू-
लाई सानो डुङ्गामा दान द्रव्य, खाद्य सामग्री
राखेर धूपदीपका साथ समुद्रमा बहाई पठाउने
चलन छ । यसरी बौद्धहरू पनि आ-आफ्ना
दिवंगतहरूको पूजा आराधना गर्दछन् । स्मरण
रहोस् सम्पूर्ण विश्वका पचासौ करोड महायानी
बौद्धहरूको प्रचलन यो हो ।

त्यस पछि बुद्धले सम्यक् सम्बोधिज्ञान प्राप्त
गरेको दिन (सम्भवतः वैशाख पूर्णिमा) आउँछ ।
प्रसंग सारांश अनुसार गौतम सिद्धार्थले आफ्नो
राजदरवार त्यागेर ६ वर्षसम्म सत्यको खोजीमा
लागे । अन्तमा उनी निरञ्जन नदीमा पुगे ।
त्यस निरञ्जन नदीको शान्त, सुन्दर निरुच्छन्ति
चन देखेर उनी त्यहीं बसी ध्यान गर्न लागे ।
उनले अहोरात्र मारको सामना गर्दैरहेको अर्को
दिनमा मारविजय हुनुका साथै सम्यक् सम्बोधि
ज्ञान पनि हासिल गरे । यसै सम्बोधिज्ञान प्राप्त
भएको दिनदेखि उनलाई पुनर्जिवन प्राप्त भए

रहे पनि लाग्यो । त्यसैले यस दिनलाई निहो-
निजनहरू जोडीए (Judeo) अर्थात् बुद्धत्व दिन
भन्दछन् ।

उक्त दिनको तिथि मिति जापानीहरूको अर्को
भएता पनि त्यस दिनलाई भारतको बुद्धग्रामा
गौतम बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरेको हाम्रो “बैशाख
पूर्णिमा” को स्मरण गर्न सकिन्छ ।

अर्को बौद्धपर्व “नेवान” Newan अथवा
महापरिनिर्वाण हो । २५३० वर्ष पहिलेको कुरा
धियो । भगवान् बुद्ध भारतस्थित कुशीनगरको
पावा भन्ने ठाउँमा आफ्ना पांचसय अनुयायी
भिक्षुहरूलाई उपदेश दिंदादिंदै महापरिनिर्वाण
भएका थिए । तिनै ५०० भिक्षुहरूमध्ये प्रमुख
भिक्षुहरूमा भिक्षु आनन्द पनि थिए ।
जापानी बौद्धहरू यस दिनलाई निर्लिप्त दिवस
पनि मान्दछन् ता कि तथागतको सिद्धान्त
प्रतिपादन पनि होस् ।

जापानी बौद्धजगत्‌मा अरू दुई पूर्णिमाहरू-
लाई पनि अति महत्वपूर्ण मान्ने चलन छ । त्यस
दिन (हरू) लाई “हिगान” Higan, the
equinox day भन्दछन् । अथवा दिन रात
एकै समयको हुने गर्मी र सर्दी महीनाको क्रतु
परिवर्तनको दिन “आचूसा, सामसामो हिगान
माड” हो । यी दिनहरूले बौद्धहरूलाई आ-
फ्नो जीवनको निस्सारता (अथवा, अर्को शब्द
मा मरणशीलता) लाई सम्झाउँछ । यस प्रसंगले
“प्रज्ञापारमिता” को बोध गराउँछ । बौद्धदर्शनमा
षट्पारमिता Six virtues को अभ्यासले
मानिसको मुक्तिमार्ग खुल्दछ भन्ने छ । अर्को

अर्थ यस भवकुक्काट विमुक्ति पाउनु हो जस-
लाई अर्को शब्दमा संसार-सार पनि भनिन्छ ।

जापानी बौद्धहरू बोधिज्ञान प्राप्त गर्ने अर्को
बुद्धको कल्पना “अमिदा” (अमिताभ) को छ ।
त्यसैले उनीहरू नमो अमिदा बुसो ‘अमिताभ
बुद्धलाई नमस्कार भनिकन प्रार्थना गर्दछन् ।

उपर्युक्त हिंगान उत्सव जापानमा करीब
करीब १२०० वर्ष अधिदेखि चल्दै आएको हो ।
बौद्ध इनरियाकू (इनरियाक) को २५ औं वर्ष
को इतिहास अनुसार (अर्थात्) ८०६ इस्की
सम्बन्धित कोकुवुन्जि विहारका पुरोहित भिक्षु-
हरूले सर्वप्रथम हिमान उत्सवमा बौद्धसूत्रहरू
“सद्गम्म पुण्डरीक” पाठ गरेका थिए । त्यसपछि
जापानका इडो राजवंशको समयदेखि प्रजापार-
मिताका अनेकों ग्रन्थहरू पाठ गर्ने चलन पनि
कायम रह्यो । यसरी अद्यापि, जापान जस्तो
भौतिक सम्पन्न देशमा पनि बौद्ध उत्सव पर्वहरू

उल्लासित ढंगले मानिरहेको देख्न पाइरहेका
छन् । जापानी बौद्धहरू “अमिदा” को परि-
कल्पना, विश्वास एवं तथ्यताको आधारमा गर्द-
छन् । उनीहरूको सबल धारणा अनुसार ‘अलौ-
किक बौद्ध तथ्य’ ‘सद्वार्य कुमार गौतम बुद्धको
अर्को रूप अमिताभ हो । उनी नै यस संसारका
एक मात्र महापुरुष हुन्, जसले विश्वशान्तिको
पथ मानव समाजलाई प्रदर्शन गर्न सक्तछन् ।

पुनर्श्च जापानमा मोटामोटी ३ बौद्धयान
हरू छन् । उनीहरूमध्ये नारा, अथवा जेन
ZEN; हेइयान अथवा टेब्डाइ; र कामाकुरा
अथवा सुखावारी भुवनका दर्शन समेट्नेहरूको
यान । उक्त ३ थरीमध्ये पनि अरू कतिपय बौद्ध
यानहरूको विविधता भएता पनि जापानीहरू
बौद्धधर्मलाई अति व्यावहारिक मान्दछन् र
उनीहरू बौद्धधर्म नै संसारको सर्वश्रेष्ठ सिद्धान्त
ठान्दछन् ।

ज्ञानको खोजी

— टी० आ॒० रंजित बनेपा

शान्तिको लहर फैलाउन

भगवान् बुद्धले उपरेशह छ छेरे ।

शान्तिको लहर फैलाओँ ।

प्रभातको त्यो किरणलाई

बढी रङ्गाउन नखोजौँ ।

बलिरहेको त्यो दियोलाई

बुद्धको मार्ग हो सत्य

अरू सब असत्य हुन्,

चाहे जुन ज्ञानु समय होस् ।

ज्ञान उसैको लिनु योग्य छ ।

क्षणिकवाद

त्रै भैरवी लीलाव त्रै लीला । लीला भैरव
भैरवी ईराम लीला लीला उड़ान उड़ान लीला
लीला लीला । लीला लीला लीला लीला । लीला
लीला लीला लीला । लीला लीला लीला लीला । लीला
लीला लीला लीला । लीला लीला लीला । लीला
लीला लीला । लीला लीला लीला । लीला लीला । लीला
लीला । लीला लीला । लीला लीला । लीला लीला । लीला

बुद्धधर्मको क्षणिकवाद, निर्वाणलाई छाडी,
सर्वत्र व्याप्त छ । ध्यान, ध्यानिकक्षेत्र; समाधि,
समाधिकक्षेत्र; ज्ञान, ज्ञानको विश्लेषण; विप-
श्यना— इत्यादि कुनै ठाउँमा क्षणिकता बाहेक
अह देखिँदैन । यसै कारणले यो क्षणिकताले
सबै वस्तु देशकाललाई ढाकेको, छोपेको छ ।
अब अर्को कदम सार्दा, देखिन्छः— “जो क्षणिक
छ, त्यो अवश्य नै दुःखदायक छ ।” त्यसैले बुद्ध
धर्मको मौलिक तत्त्व व्यावहारिक रूपले दुःख
आर्यसत्य रहेको छ । कोही शंका उठाउलान् कि
मौलिक तत्त्व ‘चेतन’ हुनुपर्दछ; न कि दुःख सत्य,
दुःखको अनुभूति कायिक होस्; चाहे चेतनिक;
दुबै अकुशल चित्तमा पाइने तत्त्व हो न कि
कुशलचित्तमा । यदि कसैलाई दुःखले सताउँछ
भने त्यो जरूर अघिको कर्मको विपाक हो ।

क्षणिकवादको बौद्ध-इतर दर्शनमा विरो-
धाभास देखाइएको छ । “यदि सबै तत्त्व क्षणिक
छन् भने, कुन माध्यमबाट त्यस्तो क्षणिकताको
माप हुने हो ?” सापेक्षवाद जस्तै चित्तबीथिको
क्षणबाट रूपधर्मको आयु नापिएको छ, अर्थात्
चित्तको जाग्रत-अवस्थाको अल्प-अल्प क्षण—

। लीलालाई लीलाप्राप्ति लीला लीलालाई
लीला लीला करेको लीलालाई लीलालाई लीला
लीला लीला लीला लीला लीला । लीला लीला लीला
लीला लीला लीला । लीला लीला लीला । लीला
लीला लीला । लीला लीला । लीला लीला । लीला
लीला । लीला लीला । लीला लीला । लीला

— अयोध्या प्रसाद प्रधान —

द्वारा, भौतिक पदार्थको स्थिति-क्षण नापिएको
छ । सबै वस्तु गतिमान छ; तैपनि चित्तको
गतिभन्दा रूप अर्थात् भौतिक पदार्थको गति
बहुकालव्यापी छ । तर रूप पनि स्थिर छैन ।
चित्तको शीघ्रगामी गतिको कारणले मात्र रूप
स्थिर स्थित छै देखिएको हो । सामान्यतः सबै
(१७) चित्तक्षणले एक रूपक्षण नापिन्छ । प्रत्येक
चित्तक्षणको पनि तीन तीन सूक्ष्म क्षण हुन्छन्—
उत्पत्ति, स्थिति, भङ्ग (नाश) ।

यही परिप्रेक्षमा बौद्धअनात्मवादको वि-
श्लेषण गर्न सकिन्छ । वेदान्तमा, आत्म-चैतन्य
बाहेक, अह सम्पूर्ण वस्तु, तथ्य, र सिद्धान्त
मायिक ठानिन्छन् अर्थात् कूठा छन् । वास्तवमा
क्षणिक हुनाले नै ती मायिक देखिएका हुन् ।
सांख्यमा पुरुष चैतन्य बाहेक प्रकृति र उसबाट
निस्केका विकृतिहरू अचेतन अर्थात् जड छन् ।
वेदान्त र सांख्य दुबै शैलीबाट हेर्दा, “अह” (म
र मेरा सबै) भनाइ, सोचाइको आधार आत्म
चैतन्य वा पुरुष चैतन्य हो । माया होस्, चाहे
मूलप्रकृति होस् ती जड छन् अर्थात् आफूलाई
आफैले सम्झन असमर्थ छन् । पुरुष चैतन्य वा

आत्मचैतन्य साक्षी रूपले मनोभूमिमा देखापर्दछ ।
तर यो अनुभूति मानसिक क्षेत्रमा मात्र प्रकट हुन्छ । वास्तवमा मन जड हो, चेतन होइन ।

दार्शनिक पक्षमा यी माथि लेखिएका विषय अति गहन र छलफल गर्दा छटू नटु गिने विषय हुन् । यस सानो लेखमा यति विषयमाथि समुचित प्रकाश पार्न प्रयत्न पनि असाध्य हुनेछ । तर केही न केही प्रकाश भने अवश्य नै पर्नेछ । अनात्मवाद र आत्मवादको वादविवाद ठूलो कुरालाई लिएर भएको छ । यौगिक, ध्यानिक अथवा समाधिक अनुभूतिमा चैतन्यको नानात्म अनात्मरूपले र चैतन्यको एकत्व आत्मवादको रूपले देखापर्दछ भन्दछन् ।

बौद्ध इतर पूर्वीदर्शनले बौद्धवादमाथि दोष देखाउने विषय क्षणिकवाद पनि हो । सर्वदर्शन सग्रहमा भनिएको छ कि बौद्धहरू “सर्व क्षणिक सर्व क्षणिकम्” भन्ने सिद्धान्त मान्दछन् । ती पूर्वी दर्शनको भनाइ छ कि वाह्य रूप र गुण क्षणिक देखिन्दछन्, तर भित्री मूलतत्व क्षणिक छैन । त्यरतै चित्तवृत्ति पनि क्षणिक अर्थात् क्षण क्षणमा वदलिरहन्छ; तर मूलचित्त क्षणिक छैन । चित्त नै वदलिन गरे, अघिल्लो क्षणको ज्ञान पछिल्लो क्षणमा कसरी याद रहन सक्ला? त्यसरी याद हुँदैजाने हुनाले हाम्रो ज्ञान, विद्या, इत्यादि सबै कुरा एउटै चित्तको कारणबाट संचित हुँदै आ-एको छ । त्यही कुरा व्यक्तित्व, एकत्व, सर्वत्वमा घटाउँदै बौद्ध-दर्शनको क्षणिकवादको आलोचना हुँदै आएको छ ।

क्षणेकवाद बौद्धधर्ममा स्वीकृत छ, यसमा

कुनै शांका छैन । आँखा र आँखाले देखिने रूप रङ्ग आकार प्रकार सानो ठूलो इत्यादि विविध ज्ञानराशि क्षणिक छन् एकेक सेकेण्डमा विभिन्न किसिमका रूप देखिन्दछन् । त्यसो हुनाले न त आँखा नै एक अचल नवदलिने इन्द्रिय हो, न त त्यस वदलिरहने आँखाका विषयको एकरूपता छ । आँखा र त्यसका विषय रूप एउटै तत्व भइरहन्दै भन्ने हाम्रो धारणा, एउटै नदी, एउटै पानीको धारा, ठाने कै भ्रान्ति दर्शन हो । नदी वा पानीको धारा एकरूपले बगिरहाँदै पनि हामीलाई ज्ञान छ कि त्यसका जलविन्दुहरू असंख्य छन् र एक सेकेण्ड अघि बगेको जलसमूह पछिल्लो समूहदेखि विल्कुल बेरलै थियो । जस्तै, मेला पर्वमा तीर्थस्नान गर्न अथवा देवमन्दिरमा देवताको दर्शन गर्न अघि भरेका तीर्थयात्रीहरूको प्रत्येक रुण्ड एक आकोदेखि फरक हुन्छ । यात्रु समूहको दृष्टिले हेर्दा एक जस्तो भ्रान्ति हुन सक्छ, तर एकेक यात्रु अलग अलग छन् । त्यस्तै एक विशाल जङ्गललाई भ्रान्तिवश एक बन भनेर ठाने पनि, वास्तवमा वृक्ष विरुद्धाको ठूलो समूहले नै त्यस क्षेत्रलाई बन, जङ्गल भन्ने गरेका छौं । त्यस्तै वृक्ष रूख एक कै देखिए पनि, त्यसका ढाला हाँगा पनि सधै एकेक आकोदेखि फरक छ ।

अङ्ग गडेर हेच्यौं भने, पानीको एक बुँदमा असंख्य अणु देखिन्दछन्, तर त्यस बुँदलाई एउटै भन्ने ठान्दछौं । एउटा चक्रबालमा असंख्य ग्रह नक्षत्र र पृथ्वी छन्, त्यसमा बस्ने जीव जन्मुको किसिम र संख्या अनगिन्ति भए पनि हामी एकेक

चक्रबाललाई एकेक कै ठान्दछौं। आँखाले हेर्दा
र मनले ठान्दा एउटै कै देखापरे पनि तर्क दृष्टि
द्वारा यी सबै किसिमका भ्रान्तिको विवेचन
आवश्यकता अनुसार हामी गर्दैरहन्छौं।

त्यस्तै कान र सुनिने शब्द आवाजमा
भ्रान्तिवश हामी असंख्य विविधलाई एक ठान्ने
गर्दछौं। आर्केष्ट्रामा प्रतिक्षण असंख्य आवाज
आई गइरहन्छन्, तर एक भन्ने भ्रान्ति छुट्टैन।
नाक र नाकले थाहापाउने सुगन्ध दुर्गन्धमा पनि
यही भ्रान्ति देखिन्छ। जिहू र रसमा पनि
यही कुरा लागु हुन्छ। त्वचा र सर्वमा पनि
यस्तै भ्रान्ति हुने गर्दछ। अतः यी पञ्च ज्ञाने—
निद्रय र यसका विषय क्षणिक छन्, यसकुरामा
सन्देह छैन। यसप्रकारको भ्रान्तिको निराकरण
तर्कदृष्टिद्वारा त्रिचार गर्दा तुरुन्त स्पष्ट हुन्छ।

मन र मनले जानिने विषयहरू पनि यस्तै
विविधताले भरपुर छन्। रूपको गतिभन्दा मन
को गति ज्यादै छिटो हुनाले यो क्षण-क्षणमा
परिवर्तन हुँदै जाने क्रम मन र मनको गतिमा
पूर्णरूपले लक्षियत छ। मनकोशीघ्र गतिको
परीक्षा हामी कुनै ग्रन्थको अध्ययन मौनरूपले
गरेर बुझन सक्तछौं। एक मिनेटमा हामी पाँच-
सय शब्दको मौन अध्ययन गर्न सक्छौं। पाँचसय
शब्द भन्नाले औसतन पन्चसय अक्षर देवनागरी
अथवा तीनहजार लेटर अंग्रेजी वर्णमालाको हुन
आउँछ। यसरी एक सेकेण्डमा पचास लेटर
अथवा पच्चीस अक्षरको गतिले हामी मौन—
अध्ययन गर्दछौं। अतः एक सेकेण्डको अल्प
समयमा नै मनको गति छिटो नगरी एक मिनेट

माडेढहजार (१५००) अक्षर वा (३०००)-
लेटरहरूको बेगलाबेगलै पहिचान र शब्दविन्यास,
वाक्यविन्यास, अनुच्छेद, पूर्वापर सम्बन्धमात्रि
यथा-उचित ध्यान नदिई, त्यस प्रकारको मौन
अध्ययन सम्पन्न गर्न सक्तै नै। मनको गति अति
छिटो भएर नै यस्तो अध्ययन सम्भव हुन
सक्यो।

त्यस्तै 'हामी' भनेर ठानिने 'आत्मा, सत्त्व,
जीव' नाना उपकरण मिलेर एकत्रिको भान भइ-
रहेको छ। नाम अर्थात् अभौतिक अनुभूतिका
तत्त्वहरू, जस्तै वेदना, संज्ञा र चैतसिक तत्त्व
तथा रूप अथवा भौतिक पदार्थ मिश्रित अनुभूति
शृङ्खलाको प्रवाह हामीलाई आफू र आफ्नो
आत्मा जस्तो लाग्दछ। यो आन्तरिक चैतन्य
स्वभावतः नै प्रभास्वर छ भन्ने ठानेर 'हाम्रो
पाञ्चभौतिक देह, काया वा शरीर नाश्वान् छ,
नर यसभित्र कर्ता वा भोक्ता वा द्रष्टा रूपले
रहेको चैतन्य कूटस्थ, अजर, अमर र सदाकाल
यस्तै रहनेवाला हो" भन्ने धारणा लिन्छौं। यस
बदलिरहने, घट्ने, बढ्ने, चल्ने र रोकिने आन्त-
रिक चैतन्य पनि क्षणिक हो, कारण समुदायबाट
उत्पन्न हुने र कारण-समुदायको अभाव हुँदा
बिलाएर जाने गर्दछ।

क्षणिकवादवाट हामीहरू अनात्मवादतिर
स्वतः ढलिक्न्छौं। त्यसैकारणले बौद्धधर्म अना-
त्मवादी भनिन्छ। 'आत्मा, आफू, अत्ता' भन्ने
शब्द छन्, तर ती शब्दवाट बुझिने आत्माको
बौद्धधर्ममा स्पष्टतः निषेध, निराकरण, अभाव
गरिएको छ। क्षणिकवादको साथै अनात्मवाद,

बौद्धदर्शनमा मौलिक रूपले रहेको छ। सर्वदर्शन संग्रहमा 'सर्व क्षणिकम्' जस्तै 'सर्व शून्यम्' भनी बौद्धदर्शनको परिचय दिइएको छ। माध्यमिक दर्शनको न्यायिक वा तार्किक दृष्टिले पुढ़गल नैरात्म्य, अथात् जीव आत्मारहित हुनाले यावत् समस्त प्राणी आत्मशून्य छ। त्यस्तै अरू सम्पूर्ण धर्म (तत्त्व) भित्र कुनै सारतत्व छैन; त्यसकारण समस्त धर्म (बस्तु, पदार्थ, नामरूप) सारतत्वविहीन हुनाले धर्म नैरात्म्य अर्थात् सर्व पदार्थ अन्तरात्मसारशून्य छ। यी दुई कुरा, आत्मतत्व शून्य र अन्तरात्मसार शून्य, नै महाशून्यता-मा पुरुदछन्। तर भगवान्ले 'आत्मा भन्ने कुनै शाश्वत कृतस्थ चैतन्य छैन' भनी भन्नु-भएको छ। तर 'धर्म नैरात्म्य' बारे पालि पाठमा कतै उल्लेख छैन।

चित्तवीथिवाट हाम्रो ज्ञान संचित हुँदै आउँदछ, र यो क्रमको एकाइ सत्र (१७) क्षणको छ। यति नै क्षण स्थायी रूपधर्म अर्थात् जडपदार्थको आयु भनेको छ। तर जडप्रदार्थनाई मानसिक ज्ञान वा चैतन्यको आश्रित छैन भनी मानिएको छ; आश्रित छ भनी मानिएको छैन। माध्यमिक शास्त्रको तार्किक क्रम

बाट बौद्धधर्मको दार्शनिक आधारमा प्रतीत्य समुत्पादद्वारा महाशून्यताको सिद्धान्त ल्याइएको छ। तर प्रारम्भिक बौद्धधर्मको सिद्धान्त शून्य-वाद थिएन। 'महासुञ्चता, चूल सुञ्चता' अर्थात् शून्यता सम्बन्धी ठूलो र सानु सूत्रद्रव्यमा शून्यताको सिद्धान्त होइन कि शून्यताको भाव समाधिमा ल्याउने साधनको वर्णन गरिएको छ। अतः पालि साहित्यमा शून्यवादको सिद्धान्त लिइएको छैन। साथै आत्मा पनि लिइएको छैन।

बौद्धदार्शनिक क्षेत्रमा प्रतीत्यसमुत्पादको गहिरो प्रभाव छ। त्यसको तात्पर्य हो 'कुनै कुरा हेतु अर्थात् कारण विना घट्दैन'; मान-सिक क्षेत्रमा होस् अथवा भौतिक क्षेत्रमा होस्, हेतु वा कारणवश नै कार्य प्रस्तुत भएको हून्छ। जस्तै शरीर, देह, काया कार्य हो र यसको कारण जन्म मानिएको छ। त्यसैले अधिल्लो जन्मको कर्मराशि 'कारण' भएर, यो पछिल्लो जन्म 'कार्य' हुन आएको छ। सोही वर्तमान जन्मको कारणवश यो शरीर, देह, वा काया बढ्नु घट्नु जीर्ण हुनु र अन्त्यमा मर्नु इत्यादि क्रमिक क्रियाका धारा समार रूपले विग्रहेका छन्।

वास्तविक सुख आन्तरिक शान्तिमा छ र आन्तरित शान्ति चित्तको विकार विहीनतामा छ, चित्तको निर्मलतामा छ। चित्तको विकार विहीन अवस्था नै वास्तविक सुख-शान्तिको अवस्था हो।

- सत्यनारायण गोयन्का

आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ

साप्तर्षि रामेश्वरीमातृ

भाग्यमानी र अभागी हुने आफनै हातमा छ

- मिक्षु पियदस्सी महास्थविर

‘अत्तना कुरुते लकिखं अलकिखं अपि अत्तना’
अर्थात् लछिन र अलछिन हुने आफू आफूले
गरेको काम अनुसार हो । यहाँ लछिन भनेको
भाग्य हो । भाग्य हुने र अभागी हुने आफनै
हातमा छ । जन्मेदेखि केही अंशमा भाग्य र
अभाग्य लिएर आएको छैन भन्न सकिन्न किन-
भने आफूमा भएको भाग्यलाई कहिलेकाही
हामीले नाश पनि गर्न सक्छौं, उन्नति पनि गर्न
सक्छौं । कोही कोही खूब भाग्यशाली भएर
जन्मेका पछि साहै दयनीय र दुर्भाग्य अवस्थामा
जीविका गरेरहेका पनि हामी देख्छौं । कहिले-
काहीं अमागी र दुःखी भएर जन्मे पनि पछि
अथक परोश्रम गरी दूरदर्शी र आत्मविश्वासी
भई काम गरेको हुनाले वैभव सम्पन्न भाग्यमानी
बनी जीविका गरिरहेको पनि हामी देख्छौं ।

यदि कसैले जन्मेदेखि पूर्बजन्ममा गरेको

पाप र पुण्यलाई विश्वास गरेर कर्ममा लेखेको
छैन ठानी हात बाँधेर काम नगरी बस्यो भने
भएको भाग्य पनि विलाएर जान्छ र नभएको
अभाग्य पनि उदाउँछ । केही चीजको आशा
राख्ने मानिसले त्यसको प्राप्तिको लागि प्रयत्न
गर्नु नै भाग्यको बाटो हो । बाहिरका समृद्ध
व्यक्तिबाट इच्छापूर्ण हुन्छ, भाग्य पाउँला भनी
दिनका दिन जप गरे तापनि भाग्य आउँदैन ।
अभाग्यबाट टाढा हुनु र भाग्यलाई निम्त्याउन
उत्साह र मेहनत गर्नुपर्छ । दैवीय र नारकीय
जीवन आफनै हातमा छ र यसै संसारमा छ ।
भाग्यको ढोका खोल्ने र बन्द गर्न सांचो आफू
सँगै छ । अतः दिक्षक नमानी छिटो प्रतिकल
पाउनको लागि हतार नभई आत्मविश्वासका
साथ काम गर्न सिक्तुपर्छ ।

शान्तिक्रेत्र नेपाल

ल अनाहु मिश्र रुद्र मिश्र उ निष्ठमान

— मान वज्राचार्य, वराहक्षेत्र, सुनसरी

राजीवनाथ मिश्रमणि लिखे —

बुद्ध, घर्म अनि संघ 'तीन रहन' भनी बुझै ।

'विरन' गुण सरसंगद्वारा हामी सबै उठौं ॥

सर्व जागा रहै हामी अरिद्र बुद्धको सुनौं ।

स्वर्थको जुन छ कर्तव्य मनुष्य मात्रले गुनौं ॥

पञ्च, अष्टट, दश, शील उक्लेदै खुड्किलाहरू ।

उपासिका, उपासक, आमणेर र भिक्षुक ॥

स्थविर, महास्थविर, आचार्य पद बोद्धको ।

धर्म-मार्ग, समानेहुन्, यही निर्वाण बुद्धत्व ॥

उज्यालौ सत्य भैरोको, भावमा करुणामय ।

दयालु चित्त बन्नु हो, तृष्णा आदि हुनु क्षय ॥

बोद्धधर्मावलम्बी हों, प्रज्ञाचक्षु खुलाउने ।

महात्मा बुद्धको शान्ति-ज्योति देखाउने ॥

बुद्धका अनुयायीले गर्दैन् पालनशील जुन ।

गरियो माथि उल्लेख, मिश्रुदार्ढ लिने गर्नु ॥

शेष उच्चारण मात्र, शील पालन द्वैन रे ।

दिङ् चरित्रमा ध्यान, अनि बोद्ध भनिन्छ रे ॥

कुखुरा, हैस, रौंगा र वोका, भेडा, बोदेले ।

दया, माया छ पाएको भने ती 'बीढ' हुन् अरे ॥

पराई धनमा आँखा न लाने चोरी हुन्न रे ।

अभिचार हराएमा 'स्वी सुशीला' भनिन्छ रे ॥

असत्य बोलन छाडेमा; चौकी याना अदालत ।

स्वतः बन्द हुने गर्छ; सुध्रिन्छम् जनता सब ॥

मशा सेवन त्यागनाले, चित्त चञ्चल हुन्न रे ।

तमाशाका अखडा ती; हुन जान्छ 'समाध' रे ॥

दिने सन्देश श्री बुद्ध शान्तिका अग्रदृत हुन् ।

विश्व-बोद्ध खुली; 'शान्तिक्रेत्र नेपाल' बुझून् ॥

**

**

स्व एषां प्रहुः एताहुः हुऽग्नीशासनी

बुद्ध-धर्म-संघ

श्रीमान् सम्पादकज्यू,

महोदय,

केही चित्त नवुकेका कुरा लेखिपठाएको छु । कृपया यसलाई चित्तबुद्धदो जवाफ दिनु भई त्यस आनन्दभूमिमा प्रकाशित हुने सम्पादक लाई चिठीस्तम्भमा छापिदिनुहोस्ता । ज्ञी विनम्र अनुरोध गर्दछु ।

गतः यःमणिपुन्हीका आनन्दभूमिका प्रकाशित सूचना हो या विज्ञापन “आनन्दभूमि तपाईंको पत्रिका हो । आनन्दभूमिलाई तपाईंले टेवा दिनुहोस्, आनन्दभूमिले तपाईंलाई टेवा दिने छ ।” यस वाक्यले अलि भ्रम उत्पन्न गर्दछ र यो वाक्य अलि अद्विरो पनि देखिन्छ किनभने यस वाक्य पढिसकेपछि अन्तमा प्रश्न उठ्न सक्छ कसरी ?

किरणज्योति शाक्य

नक्बहिल, ललितपुर

ग्राहक संख्या ३६३२

[शाक्यजी,

आनन्दभूमि बुद्धधर्म सम्बन्धी पत्रिका भएकोले यसमा बुद्धका अमर सन्देश र जीवनोपयोगी कुरा प्रकाशित हुन्छ । हामीले बाटो विराएको भए बुद्धका व्याबहारिक मार्गनिर्देशनले हाम्रो जीवन सार्थक बनाइदिन्छ । आज विश्वका बहुसंख्यक मानिसले बुद्धलाई सच्चा महामानव भनी मानिसकेका छन् ।

यसैले यस्तो विषय थोरै पैसा र थोरै समयमा अध्ययन मनन गर्ने पाउने र सकिने भएकोले यस पत्रिकाले सबैलाई टेवा दिन्छ भनिएको हो । सम्पादक]

सम्पत्ति नाशका ६ ढोका कुन हुन त ?

- १) मद्यपान (अमल पदार्थ सेवन), २) रातमा आवारागिरी, ३) नाच तमाशाको व्यसन (बानि), ४) जुवा, ५) दुष्ट मानिसको संगत, ६) र आलस्य (अलिंपना)

मिथ्यादृष्टिमह बुद्धया शरण वन

छन्तु भगवान् बुद्ध भिक्षुपि न व्वनाः 'थून' धैगु ब्रह्मू तयगु गामे विज्यायत तयार जुया- विज्यात । थव खवर अन गामे थ्यन । ब्रह्मूते खँ जुल- श्रमण गैतम मायाजाल म्हिते सःहा । मनूतेत चाकुक माकुक खँ कनाः हृदय परिवर्तन याय् फुम्ह, वयात थव गामे दुकाय् मज्यू धकाः ज्यू थाय् तक लैपु तिनाविल । तापु स्यंकाविल । छगः जक ल्यंकाः तु तोपुयाविल बुद्ध विज्याइवले लःहे त्वने मदयमा धकाः ।

भगवान् बुद्ध गनं गनं छगः जक तु दुथाय् थ्यंकः विज्यात । छथाय् सिमाक्वे भिक्षुपि छपुचः मुंकाः फेतुनाविज्यात । अन मिसात छवथां लः काः वन, मिसातसे खर्खं पहयान वन । उकी मध्ये छह्य मिसाया मिखा भगवान् बुद्ध बाथाय् लाः वन । वस्पोलयागु यचुगु मैत्री व करुणां जाःगु ख्वाः खनाः व मय्जुया पलाः दित । विचायात गथे मनं तेज दुह्य बांलाःह्य हिसिदुह्य भगवान् बुद्ध । थन लः त्वने मालाः च्वंच्वंगुला छु थें । वस्पोलया पात्रे थव लः ध्वंका वी धकाः मतीतयाः लिक्क वनाः लःध्वंकेत संबले मेपि मिसातसे धाल- ए केहे मय्जु, वस्पोलयात लः विल कि छन्त छु जुइ धैगु छं मस्यूला ? लः वी मते धैतःगु मखुला ?

अथे धा:सांन योयोगु थजुइमा जि ला श्रद्धा व माया वन । मेगु छु बीगु मदु, मेवले गुबले धर्म यायगु धकाः लः वियावन । घले लः छपति हे

पाः मज्गु खनाः व मय्जु साप लय्ताल । साप- लय् तातां श्रद्धापूर्वकं वन्दना यानाः छे वन ।

वया भाःतमेस्यां थव खँ सिल । भगवान् बुद्धयात लः तकन वी मते धयागु मखुला ? छ गुलि धयागु खँ मन्यह्य धकाः तंपिक्याः सितु पातु वंक दायाविल । थून गामे च्वंपि ब्रह्मूतसे व छगः बाकि दनिगु तुथी न फोहर ववफानाः लः अपवित्र यानाविल । भगवान् बुद्ध आनन्द भिक्षुयात आज्ञा जुयाविज्यात- लः कया हति । आनन्द भिक्षुं धाल- भन्ते लः फोहर जुइ धुंकल । बुद्धं धैविज्यत फोहर जूसां ल्याः मदु कया- हति । लः कया हः वले यच्वुसे च्वं । भगवान् बुद्धं अधिष्ठान यानाविज्यात- तुथीच्वंगु लः भय्वियाः पिने वाः वय्मा । तुथी लः वाः वया : थून गां छगुलि लखं तोपुइथे च्वन । हाहाकार मचे जुल । सकस्यां खँ जुल क्षीसं भगवान् बुद्ध- यात लँ नं पनाः लः तक नं मत्वंकेगु ज्या याना । हानं फलना मेसिनं वस्पोलयात लः विल धकाः वया कलायात सीथें च्वंक दायाविल । थवहे पापं थव विधन जुल । प्रकृति प्रकोप जुल । क्षीपि भगवान् बुद्धयाथाय् वनाः क्षमा फोना : शरण वने माल । सकले माने जुल । भय व त्रास जुल धायवं मनूतयके धर्मचेतना दना वो । इपि सकले बुद्धया शरण वनेवं लः मुना वन ।

***

धर्म यायेग दि

— बेखारत्न उपासक

ठीसं फुसा तिहिं दानशील व भावना
अथवा शील समधि प्रज्ञा गुण धर्म अभ्यास
यानाः निर्वाण्य थंकः वनेमाःगु खः । तर ठीसं
अथे वनेगु तप्यंगु लैपुइ ब्वाँय् वने मफुसां तवि
भतिभति यानाः पुण्यकार्य यायेगु लोमके मज्यू ।
ठीस त्रिथ थः थःगु परिवारय् व ज्याय् भुलय्
जुयाच्चना न थःगु जन्म दि, मां-बौद्धा जन्म दि व
मेमेगु पर्व दिनय् फुगु चाःगु धर्म कर्म यानावै-
च्चना । गुलिसियां सत्वधर्म यानाच्चन । गुह्य-
सियां ताराधर्म व प्रज्ञापारमिता पाठ याका-
च्चन । गुलिभ्यां गरीबतय् नकात्वकाच्चन ।
गुह्यस्यां स्वेंसंग धौसंग कयाः भोय् न्यायेका:
लहर यानाः जन्मदि हनाच्चन । थुकथं
होस मदयेक कीगु आयु फुना वनाच्चगु सुयां
वाःचाः मदु ।

भगवान् बुद्धया उपदेशया मुख्य सार खः
“अप्मादो अमतपदं, पमादा मच्चुनो पदं” अर्थात्
अप्रमाद (होशियार) जुयाच्चनेगु अमृतपद लाभ
यानाच्चह्य खः प्रमादीम्ह (बेहोशी) स्वानाच्चंसा
सीह्य वरावर खः । अथे धैगु मनू जुयार्थे धर्म
कर्म यायेमाः । पलाः पति सासः दुहाँ वः पिहाँ
वःपतिक होस दयेकेमाः अनित्ययात, लुमकाच्चने-
माः । त्याग चेतना दयेकाः भिथाय् दान याये

सयेकेमाः । दान यायेवलय् श्रद्धाया नापं प्रज्ञानं
दयेकेमाः ।

छकः कोशल जुजुं भगवान् बुद्धयाके न्यन-
“भन्ते, दान धैगु स्वैत बी ज्यू ?” अले भगवान्
बुद्धं धैविज्यात- “स्वैत यल वैत बी ज्यू ।” हानं
जुजुं न्यन- “स्वैत ब्यूसा अपो पुण्य लाइ?” अले
भगवान् बुद्धं धैविज्यात- “दान फल काइम्हसिगु
व बीमेसिगु गुण स्वयाः वनी । फशुपछि दोछिह्य
सित दान बीगु सोयाः छह्य दुश्शीलह्य मनूयात
दानबीगु गुलिखे च्वेलाः । दोछिह्य दुश्शीलपि
मनूतय् दान बीगु सिकं छह्य पञ्चशील पालय-
ज्मह सदाचारीयात दानबीगु उत्तम । इन उत्तम
गुला वहुजनहिताय, वहुजनमुखाय ज्याय् लगे-
जुयाः न शीलवानह्य भिक्षु छम्हसित दान बीगु
अपो फल दु ।”

युलिमछि खैं धैच्चनागुया अर्थ खः थःगु जन्म
दि बलय् भिथाय् दान बी सयेकाः सदां नं धर्म-
लाइगु थासय् दान बीमाः ।

भगवान् बुद्धं व्यक्तिगत दानयातसिकं सामू-
हिक (संघ) दानयात प्रशंसा यानाविज्याः ।
थथेयानाः दान बीगु छगु प्रकारं बुद्ध शासनयात
तिवः बीगु जूवनिइ । छन्हू सिनावने मानिगु शरीर
(सिनावनिवलय् छुं ज्वनावने दुगु मखु ।) उकि
जन्मदि बलय् थथे दान बीगु लुमकातये बह जू ।

बुद्धधर्म व विश्वशान्ति

- त्रिरत्न मानन्धर

"परियति सद्गम्म पालक"

थोकन्हय् शान्ति शब्दया नाप् बुद्ध शब्दया
थक्व हे घनिष्ठ जवी धुंकल । शान्ति शब्द गन
वै अन बुद्ध शब्द नं वैगु स्वभाविक जवी धुंकल ।
बुद्ध जन्मजूगु देशनिसें क्याः यू एन. ओ. (U.
N.O.) लय् तक्कं नं शान्तिया वातावरण हयेगु
लागि बुद्धया नां काइगु ज्वीधुंकल । बुद्धयात
न्ह्याःने तयाः विश्वयात शान्तिपूर्ण यायेगु कुतः
आपाःस्यां यानाच्वंगु दु । उमिसं बुद्धयात शान्ति-
शब्दनाप छ्यःगु वास्तविक रूपं सीकाः खः वा मखु
घैगु मेगु खँ हे खः । न्ह्याथे जूसां शान्तिया अभि-
यानय् बुद्धयात साथ क्याच्वंगु बांमलाःगु मखु ।
बांलाःगु खः । सत्यगु खँ खः । तर थव नं सत्यगु
खँ खः कि गुलिगुलि शान्तिया अभियान जुयाच्वन
विश्वशान्ति उलिउलि हे तापानावनाच्वन ।
वर्तमानय् थें शान्तिया विषये अन्तर्राष्ट्रिय तवरं
मुँज्यां जुयाच्वंगु इतिहासय् शायद हे जक दै ।
तर मुँज्या (Conference) लिहाँ वयेवं हे
परस्पर देशयादथुइ बमधर्षि जवीगु जुयाच्वंगु नं
आपालं उदाहरण त दु ।

युजाःगु उदाहरण स्पष्ट याः कि खालि

शान्ति शब्दया छु औचित्य महु । थव शब्द नि-
ष्क्रिय खः । अरु बुद्धया वास्तविक शिक्षायात
बांलाक मसीकुसे बुद्धम्ह शान्तिया अग्रदूत धका:
धयागु भरय् शान्ति स्थापना यायेगु कुतः नं नि-
रर्थक हे जवी सिवय् थुकि छु सार्थकता प्रदान
याये फैमखु । सार्थकता उवलय् दै गुवलय् बुद्ध-
यागु शिक्षानाप विश्वशान्तिया थुकथं सम्बन्ध
दु धयागु फुक्कसितं प्रष्ट जवी । गुवलय् उगुकथं
हे मनूतय् सं व्यवहारय् छ्यलायंकी ।

वर्तमानय् गुगु संसारय् तनावया वातावरण
वयाच्वंगु दु, उकीया जिम्मेवारी सु खः छ्यचाःखेरं
हे विभिन्न समस्या, आशंका, भय इत्यादिं थाय्
कयाच्वन, थुकीयात गयेयानाः निर्मूल यायेगु ?
थव प्रश्नया जवाफ अःपू मजू । आपास्यां अन्तर्रा-
ष्ट्रिय राजनीति हे थुकीया मुख्य जिम्मेवारी खः
धकाः अन्तर्राष्ट्रिय तवरं थव समस्यायात समा-
धान यायेत स्वयाच्वनी संसारया ततःधंपि नेता
तयत समन्वयया खँ ल्हाकेत आपाः मनूत तत्पर
जुयाच्वनी शान्ति हयेगु लागि । तर अन्तर्राष्ट्रिय
तवरं शान्तिया लागी छु नं कुतः

याय् फुगु मखुनि । विश्वशान्ति कृनक्षत्र तापनाच्चंगु
फुक्कस्यां महसूस यानाच्चंगु दु ।

आखिर विश्वव् अशान्ति छाय् वै ? विश्व
धायेवं हे विभिन्न देशया पुचः खः । देश धयागु हे
विभिन्न समाजया पुचः खः । समाज धायेवं हे
विभिन्न मनूरुय् गु पुचः खः । अले मनू धायेवं हे
थव संपारया सर्वश्रेष्ठ प्राणी, विवेक
विचाः यायेगु शक्तिदुर्पि मानव हृदयदुर्पि खः
गुमिगु चित्तय् प्रतिक्षण यःगु मयःगुलि थाय्
क्याच्चनी । अले यःगुली आर्कषित जुयाच्चनी,
मयःगुपाखे विकृषित ज्वीत कोशीश याना-
च्चनी । थःत धयाथें मदयेवं चित्तय् प्रतिक्रिया
यानाच्चनी । सघर्ष यानाच्चनी गुर्कि मनयात
असन्तुलित याइ । थथे असन्तुलित मनयापि
व्यक्तित दुगु समाज अस्वस्थ जीगु बाहेक
स्वस्थ ज्वी मखु । अस्वस्थ समाजं अस्वस्थ
देश वनय् ज्वी अले परस्पर थव देशतय् विचय्
साधारण ख्य् न मतभेद जुयाच्चनी । तनाव
उत न्न यानाच्चनी गुगुलि लां विध्वंशारी स्थिति
वै ।

थुकि स्पष्ट जू कि विश्व अशान्तिया मूल
कारण असन्तुलित मानव हृदय खः । उकि
थुकीया उपचारया रूप्य् प्रत्येक व्यक्ति व्यक्तिया
हृदय सन्तुलित यायेमाःगु अत्यावश्यक जू । थथे
जुल धायेवं स्वस्थ समाज अले स्वस्थ देश वनय्
ज्वी । थवहे विश्वशान्तिया कारण जूवनी । थव हे
बुद्धं स्यना विज्यागु शिक्षा नं खः । हृदयय्
शान्ति थाय् काय्धुर्कुर्पि व्यक्ति पिस हे जक
धात्येयागु शान्ति स्थापनाय् योगदान बीफै सिव-
य् थःगु चित्तय् शान्ति मदुर्पि, चांन्हि उकुशमुकुश

ज्वीका चर्वंपिसं शान्ति स्थापना याय् धकाः न्ह्या-
क्व हे हालाजूसां, सनाजूसां, शान्ति स्थापना
याये फै मखु । थव इमिगु भ्रमजक ज्वी, वास्त-
विकताय् परिणत याये फैमखु ।

व्यक्ति व्यक्तिया हृदय स्वच्छ ज्वीवं तिनि
समाजय्, देशय् अले अन्तर्रज्जित्रय क्षेत्रय शान्तिया
वातावरण हयेगु सम्भव दु । थवहे खँयात वा:
चाय्काः २५०० दँ न्ह्यवः सिद्धार्थ कुमारं
कठिन चर्चा यानाः व्यक्तिया हृदय स्वच्छ याइगु
ज्ञानयात पत्ता लगय्यानाविज्यात गुगु ज्ञानयात
अनुसरण यानाः आपालं प्राणीतसे थः थःगु
चित्त स्वच्छ यानावन । थुकिया यक्व उदाहरण
कीके दु ।

उकि सारांशय धायेगु खःसा व्यक्ति व्यक्तिया
हृदये गुगु अशान्ति, भय, व आशका इत्यादि थाय्
क्याच्चंगु खः । उकीयात बुद्धं विद्याविज्यागु
शिक्षायात सम्पूर्ण रूपं व्यवहारय् छ्यलायकाः म-
दयवेमाःगु दु । अथे ज्वीवंतिनि चित्त सन्तुलन
ज्वी । गुर्कि विश्व शान्तियालागीं योगदान वी
फै, अथे मयासे सिर्फ बुद्धया नां जक क्याः, वस्पोलं
कनाविज्यागु शिक्षायात व्यवहारय् ग्रहण मयासे
वस्पोलया शिक्षायात साहित्यकथं अध्ययन याना
जुयाच्चंवत्तेव विश्व कल्याण ला छु थः हे कल्याण
ज्वी फै मखु ।

बुद्धया शिक्षाया मूल उद्देश्य व्यक्ति व्यक्तियागु
हृदययात स्वच्छ व सन्तुलन यायेगु खः धकाः-
सीकाः तदनुरूप यानावन धाःसा हे जक व्यक्तिया
कल्याण ज्वी, समाजया कल्याण ज्वी, देशया
कल्याण ज्वी अले संसारया कल्याण ज्वी ।

बुद्धशासनय् महिलावर्गया देन

रीता वानिया

मेरी एलिजावेथ फोर्टर छहा इसाई
मतयाह्यज्याः नं बुद्धधर्मया प्रति अल्याख
श्रद्धा तथावंम्ह मय्जु फोस्टर मदय् धुङ्का:
अनगारिक धर्मपालं पिकाःगु महाबोधि पत्रिकाया
फोस्टर स्मृति अंकया उपसंहारय् थथे धयातःगु
दुः “जि याकःचा हे न्ह्यज्याना। छम्ह नं बौद्ध
बर्मी वा स्याम व गुरु न देश्याह्यसिं ग्वाहालि
मव्यू। मय्जु फोस्टरयागु अनुपमेय सहायतायात
धन्य धन्य धाये। . . . . छम्ह नं श्री लंकाया,
थाइया, जापानेया, चीनेया, बौद्धमनुखं सहयोग
याःगु मदु। परन्तु स्वये खने मदयेक तापाःगु
होनालुलुं मय्जु फोस्टर न्ह्यज्यानाः भारतय् हा-
कनं शासन धस्वाकेत व बेलायतय् न्तूकथं स्थापना
यायेत मावव ग्वाहालि यात। बौद्धजगतय् वया
थाय् काइह्य मेम्ह सुं मदु। . . . .”

नेपाःया थेरवाद बुद्धशासनय् मिसाजगतय् चेतना
हःह्य प्रगतिशील व क्रान्तिकारीम्ह अनगारिका
धर्मचारीयात सुनां लोभंके फइ। राणाशासन
कालया अतिकं कठिनगु परिस्थितिइ नं अनगा-
रिका धर्मचारीं अनेकों शासना फयाः ज्या सनाः

धर्मप्रचारय् थःत पानाविज्यात। नारीजगतय्
वस्पोलं गुगुकथं चेतना हयाविज्यात व सदां न
लुम्हके बह जू। उजाःगु कट्टरगु समाजय् छहा
नारीं चेतना थनेगु धयागु अःपुगु खूं मखु। धर्म
प्रचारया यात्राय् वस्पोलं समाजनाप जकं मखु
धर्मप्रचारय् जुयाच्चवंपि उगु बखतया अन्य व्य-
क्तिपिनापं नं यकवं संघर्ष यायेमाल। तर प्रगति-
शीलम्ह धर्मचारी न्ह्यज्यांतु धन। वस्पोलया
बुद्धधर्मप्रति श्रद्धाया प्रतीक किण्डोलया महाप-
रिनिर्वाण मूर्ति कीगु न्ह्यःने दु। नेपाःया अन-
गारिका समूहया वस्पोल नायिका समानह्य खः।

अनगारिका धर्मचारि स्वनायकूगु जगय् छेँ
दनाः पलिच्यूह्य अनगारिका धर्मवतियात ह्यम-
सीकुसें सुनां छवनेकइ। राणाशासकतय् गु निरंकुश
शासन चलय् जुयाच्चवंगु ई। जनतायात आशा-
न्वित यानाः अन्धकारय् तयातयेगु इमिगु नीति।
अजोगु इलय् बुद्धधर्मप्रति अगाध श्रद्धा दुम्ह व
मिसा मचाया बौद्धिक प्यास पनां पने मफुत।
अले किस्वदैया मिच्यागु बैसय् अतिकं दुःख कष्ट
सियाः आसामया जङ्गल जङ्गलं वर्मी देश थयंकः
विज्यात। बुद्धधर्मया अध्ययन यानाः संयुक्त
वर्मी क्रान्तिकारी सरकारया पालि तक्ष

शिला समितिया अधिकारत्वय् उद्घाटित पालि
तक्षशिला आचार्य परीक्षाया उपाधि सभा मंड-
लय् “शासनधज धम्माचरिय” उपाधि क्यावि-
ज्यात । थोंतक वर्मा देशय् उक्त उपाधि प्राप्त
याःह्य छम्ह हे जक विदेशी मिसा की नेपाःया
म्ह याय् मवा अनगारिका धम्मवती खः । उक्त
उपाधि प्राप्तिया सन्मानय् जूगु सभाय् थी थी
वर्मीषिसं प्वंकूगु लय्ता कवितात मध्ये कवय्-
यागु छपु कविता अनुवाद यइपुसे च्वं ।

“प्रकाश शासनय् जूगु खः धम्मवति थः थम्हं
क्यनाविल मिजं थें हे दु पण्डित मिसात नं
वर्मायापि मिजंतयसं नापं थाकुगु प्राप्त याय्
नेपाःयाम्ह मिसा जार्ति याःगुली धन्य छाय्
मधाय् ।”

वर्मा लिहां विज्यानाः नेपालय् बुद्धधर्म प्रचारया
निर्ति थःगु जीवन अर्पण यानाविज्यात । थों

नीनिदं दत वस्पोलं बुद्धधर्म प्रचारय् थःत पा-
नातुं वयाच्वंगु । नेपाःदेया बौद्धतयत् विशेष
यानाः नेपाःया तताकेहेंपित सुशिक्षित यानाः बुद्ध
धर्मया रस त्वकेया निर्ति अनगारिका धम्मवतीं
यानाविज्यानाच्वंगु दु ।

‘यशोधरा बौद्ध विद्यालय’ सञ्चालन यानाः
नेपालया शैक्षिक जगतय् बुद्ध धर्मया रश्मि खये-
का च्वंम्ह अनगारिका माधवीयात नं लोमंके फइ
मखु । अथे हे वर्तमान अवस्थाय् थी थी थासय्
च्वनाः थी थी ज्या यानाः बुद्धशासन चिरस्थायी
जुइगु ज्या यानाच्वंपि नेपाःया अनगारिकापि
सकले लुमंके बह जू उलि जक मखु बुद्धधर्मय्
अगाध श्रद्धा तयाः त्याग भावना ब्वलंका: बुद्ध-
शासनयात तिबः वियाच्वंपि बुद्धोपासिका
दयावःगु दु ।

*
*
*

आनन्दभूमिया इनाप

१. आः बैगु अंक २५३१ बवःगु बुद्धजयन्ती विशेषांक जुयाः पिदनीगुलि उकोया लागो ध्यमुलाःगु च्वसु छ्वथा
हयादीत इनाप दु ।
२. बुद्धजयन्ती विशेषांकदा लागो बुद्धप्रति धद्वा व व.वःगु लजगाःया प्रचार प्रसारया लागो विजापन छ्वथाहया
दीत इनाप दु ।
३. ग्राहक शुलक फूपिसं आनन्दभूमिया ग्राहक नवोकरण यावेत इनाप दु ।
४. दक्षिका मध्यंथासं इलय् हे सुचं बीत इनाप दु ।

चन्द्रमणि महास्थविरया लुमन्तिइ

छपासः श्रद्धाउजली

- चन्द्र शाक्य

“यो चै वस्त्रसत जीवे दुष्टंत्रो असमाहितो ।
एका हूं जीवितं सेयथो पञ्चावन्तस्स कायिनो” ।
“यो चै वस्त्रसत जीवे कुसीतो हीनवीरियो ।
एका हूं जीवितं सेयथो विश्विमारभतो दलह” ।

पश्चपद-१११-११२ गाथा

“अलंकी, उत्साहहीन व प्रज्ञा मदयेका:
दं दैं म्वायेग स्वयाः उद्योगी व प्रज्ञावान् जुयाः
छन्दुजक म्वायेगु न आपालं भिं” धैगु भगवान्
बुद्ध्या अमृत-वचन सदा लुमंके वह जू । नुग-
लय प्रज्ञा पत थीम्ह मनुखं थः च्यानाः न मेपिन्त
उद्धार याये फु “अत दीपो भव, अत शरणा”
धैगु बुद्धवचन कथं स्वर्गीय पूज्यपाद चन्द्रमणि
महास्थविर प्रज्ञावान् धायेगु पायछि जू । वस्पोल
भारन् व्रमी, व नेगाया वौद्धजगत्य धर्मया जः
होनाविज्याःम्ह ज्योतिपुञ्ज व करुगासागर
खः । वस्पोल दिवंगत जुसेंलि वस्पोलया प्रज्ञा
गुनं प्रभावित जुयाः वस्पोलया शिष्यपिसं दुनुगलं
श्रद्धां चिरस्मृति स्वरूप थौं थन पूज्य चन्द्रमणि-
या प्रतिमा स्थापना यानाविज्याःगु छी सकसिंगु-
निमित्त तःधंगु गोरव खः । श्व मूर्ति वस्पोलया
धम, मैत्री, उद्योग, आदि गुणया प्रतीक जुयाः

परन्तु ल्यनाच्वनी नापं वौद्धमार्गयात धर्मया लैंगु
निष्ठापूर्वक न्यज्यायेत प्रेरित यानाच्वनी ।

वस्पोलया जन्म सन् १८७५ जेठ ६ तारीख
मङ्गलवार कुन्हु आराकन धैगु प्रसिद्ध वौद्धदेश
बर्मिया गामय, जूगु खः । अनया चलन कथं
बुयाः च्यान्हु दुकुन्हु भन्तेपित परित्राण याकाः
वस्पोलपिनिपाखे हे गुरुया नां सावाङ्ग उ
धकाः छूगु खः । मचांनिसे गम्भीर चित्तम्ह
जूगुलि गरीव व दुःखीपि खनेवं फकव ग्वाहालि
यानाः सहानुभूति क्यनाविज्यायेगु वस्पोलया
लुमंके वहगु छःगु भिंगु बानि खः । न्यदंया
वयातुगु वैसनिसं वस्पोल अध्ययनय दुना-
विज्यात । कायचिया बुद्धधर्मप्रति अगाध आस्था
खनाः ककाम्ह भिक्षु ऊ चन्दिमां वस्पोलयात
अध्ययनया निमित्त लंका व्वनायांकाविज्यात । अ-
पार जिज्ञासा दुगुलि वस्पोल बुद्धधर्मया अध्ययन
याकनं हे सफलता हासिल यानाविज्यात ।

गुंगु नं कार्यया कारकतत्व संस्कार खः । वस्पो-
लया मां-वौपिनि काय् तःधी जुइ, प्रब्रजित

याये, बुद्धधर्मया प्रचार याके धैगु तःदं न्ह्यवंनि-
सेया अभिलाषा, गुरुया नं वहे इच्छा जूगुलि
व उकियात माःच्छियोग्यता नं दुगुलि १२ दंया-
बैसय् वस्पोलया कका भिक्षु ऊ चन्दिमां वस्पोल
यात सन् १८८८ सं चःद या नामं प्रब्रजित
यानाविज्यात । भारतय् बुद्धधर्मया पुनरुत्थान
यायेगु उद्देश्यं प्रेरित जुयाः हे वस्पोल थ्व लैपु
नालाविज्याःगु खः । उगु हे इलय् श्रीलंका
महाबोधिसभाया संस्थापक प्रमुख श्री धर्मपाल
अनगारिक आराकन देशय् बिज्याःगु जुयाच्वन ।
वस्पोलया सन्मानय् बुद्धधर्मविलम्बीतसे छःगु स-
भाया ग्वसाः ग्वल । उगु समयय् भारतय् बुद्ध
धर्मया मत सीथें च्वंगु हाकनं जजमान जुइक
थीकेत धर्मय् निष्ठादुर्पि युवक श्रामणेरपिन्त
अन ब्वनायकेत सभाया न्ह्यःने वस्पोल इनाप-
यानाविज्यात । थ्व खँ न्यनेवं हे चन्द्रमणि महा-
स्थविरजुयात अगःचा मालां देगःचा लूथें तायेका:
थःगु सहर्ष स्वीकृति सभाया न्ह्यःने तयावि-
ज्यात । मतइ नं गथे, भगवान् तथागतया जन्म
नेपालय् खःसां वस्पोलया बोधिज्ञान प्राप्ति, धर्म-
चक्रप्रवर्तन, निर्वाण समेत जूगु पुण्यभूमिला
आखिर भारत हे खः । अति महत्पूर्णगु व थाय्
या त्वाः त्वाः गां गा चाहिलाः धर्मप्रचार यायेगु
तःजिगु औसर प्राप्त याये दैगुलि वस्पोल अनु-
मति कायेत गुरुयाथाय् विज्यात ।

आय्वुक पियाःलि सन् १८६२ या कार्तिक
महिनासं मां-वौं थःथिति व्यावक तोताः वस्पोल
थःगु देश आराकानं तापाक भारत बिज्यात ।
हापां वस्पोलपि बुद्धगया विज्यात । अन वस्पो-

लपिसं छगू गजवगु घटना खन- लैजुवाः तसे
अप्पा व ल्वहैचां बुद्धया मूर्तिइ यांक्याः कपेका
च्वंगु । छन्हु मखु निन्हु मखु लैश्वववसिनं अथे
याःगु खनाः वस्पोलपिस- छम्ह लैजुँ वयाके न्य-
नाविज्यात । व धाल “बुद्धया मूर्ति अशुभया चि
खः । उकि थथे यानागु” थ्व खँ न्यनाः वस्पोल-
पिनि चित्त ख्वल, चुलिजायाच्वंगु उत्साहया
मुखुलिइ त्वैं दाल अथे सां थनया मनूतय्गु अः-
खःगु धारणा व भावनाया हा ल्यहै थनाः बुद्ध
धर्मया स्वांमापीत बाक्कुछिनाः छसीकथ थःगु
ज्या छुनाविज्यात । सुथन्हापां दनेगु, महा-
बौद्ध चैत्यस्थान वनेगु, टोकरीं छथल अप्पा ल्व-
हैचा तयाः तापाकक वाय् यनेगु वस्पोलपिनि
न्हिज्याथें हे जुयावन । नाप नापं थाय् व मनूया
पह चह थुइकाः पचये जुइकथ धर्मदेशना यायां
गयाया वासिन्दा तय्गु नुगलय् थानाच्वंगु अन्ध-
विश्वासया खिति बुलुहूं बुलुहूं हुया विज्यात ।

अनंलि मन्द्रमणि कुशीनगर बिज्यात बुद्धनिर्वाण
जुया बिज्यागु पुण्यभूमिया गरखेसे छिङांदगु वाताव-
रण खनाः वस्पोलया मन मच्वन । खाः पाल जाया-
च्वंगु जङ्गलया दथुइ गाःम्हयाः तः थाय् निर्वाण
मूर्ति लानाः च्वंगु, व चैत्य नं दुनाः स्यानाच्वंगु ।
लः निभाः व फसं कयाः जिल नयाच्वंगु माथाकु-
वर । वस्पोलंगु थनचर्पिं मनूतय्गु भावना नं
थुइकाविज्यात । स्थंगृया कारण खैसेलि वस्पो-
लया निमित्त भिकेगु लै तप्पं थें जुल । अथेसां
बुद्धधर्मया दुग्येक शिक्षा कयाः जक थ्व ज्याय-
ल्हाः तयेगु भि खनाः वस्पोल हानं अध्ययनरत

जुगादिज्यात । संस्कृत व्याकरण, काव्यग्रन्थ, काश, चिकित्साशास्त्र, ज्योतिषविद्या नापं त्रिपिटक नं अध्ययन यानाविज्यात ।

वस्पोलया दाता श्रद्धालु खेजारी बाबुं सन् १९०३ या माघ पूर्णिमा कुन्हु वस्पोलयात उपसम्पदा यानाः पुण्य लाभ यानादिल । उपसपदा पदं विभूषित जुसेलि वस्पोल सदां सदांया निम्ति कुशीनगरय् च्वनाविज्यात । थौंया स्वये हे यइ-पुसे च्वगु, स्वस्व हे मचायेक धर्मपाखे मन धेचु-बनीगु कुशीनगर पूज्यपाद चन्द्रमणि महास्थविरया कठोर तपस्यादा प्रतिफल खः ।

देशोन्नतिशा ताचा हे शिक्षा खः । कुशीनगरया सन्ह्याः प्यनेत वस्पोलं दकलय् न्हापां श्री पेरिसः M. A. या ग्राहालि सन् १९२६ सालय् छगू पाठशाला स्वना बज्यात । न्हापांला वीद्वस्कूलय् ब्वनेत जात बनी धैगु कट्टरतां यानाः ब्वनीपिनिगु संख्या साप म्हो । लिपां अनया विद्यार्थीत्यगु वांलागु वानि मनूतयेगु धारणाय् भुखाय् ब्वल; ब्वनीपि न्हिया न्हियथ अप्पो दया वल । थौं कुशीनगरय् च्वंपि, शिक्षक, लेखक, लब्धप्रतिष्ठ आपाल विद्वानपि पाठशालावा नाम कुशीनगरय् धस्वानाच्वंगु दनि । हाइस्कूल व कलेज तक्कन थवहे नामं सञ्चालन जुयाच्वंगुलि वस्पोलयात कुशीनगर गवले लोमके फैमवु धंगु प्रष्ट ज ।

थःगु उद्देश्य पूबकेत वस्पोल न्हापां जन-समूह नाप भ्यलय् पुनाविज्यात । वस्पोल जन-तायात धर्मया स्वकर्वजि जक मनकुसे अबलय्या

सामाजिक व आर्थिक स्थितिया त्वसा नं त्वाक-छ्यानाविज्यात गुर्कियाना जनताया निम्ति माकुसे च्वंगु छतां वेरु थें जू वन । स्वांयापुन्हीया उपलक्ष्य आमसभा, जुलुस व मेला हनेगु परम्परा वस्पोलं हे स्वनाविज्यागु खः । लच्छियंक जुइगु थव मेला गांयापि जनताया नुगलय् धर्मया निभाः त्वःगु जक मखु धर्मया ज्या खँ ताळाकेत माःगु आ-र्थिक समस्याया समाधान नं जुयावना थथुगु रचनात्मक प्रक्रिया धर्म प्रचारया अभियानय् तथंगु प्रभाव च्वदन । थःगु निस्वार्थ धर्मया तुर्ति चुइके फुगुलि छिवुदँया मिच्यागु बैंसय् हे वस्पोल कु-शीनगरबासीया श्रद्धाया पात्र जुयाविज्यात ।

सः स्यूगुया ल्याखं गुरु खःसा, ध्योःथें नाय-गुया ल्याख वस्पोल छम्ह करूणावानम्ह न खः । कुशीनगरय् ल्हा हुसुलुंपि सुन मनू खनकि लोगु ज्या वियाः इमिगु प्वाः थनेगु गरीबीया कारण वास याये मफुपि रोगीतयेतः थम्ह हे दये-कागु प्राकृतिक वासः नकाः लायेकेगु व गुगुनं आपत विपत कयाच्वंपि मनूत खनकि अमित थःहे भाःपा सहानुभूति क्यनेगु व दुखं मुक्तयायेत माःकथंशा सेवा चूलाकाः न उद्धार यायेगु वस्पोलया न्हिज्या धाःसां ज्यू । थौं वस्पोल मन्त अथेसानं वस्पोलया किचलय् लापि शिव्यपि कुशीनगरय् आपालं दनि । छी तीर्थयात्रा वनेवलय् वस्पोलपिं-स क्यनीगु आतिथ्यसत्कार खनीबलय् छीत चन्द्र-मणि स्वयं जीवमान थें च्वनावै ।

स्थानीय जनभाषा कय्याये फुसाजक धर्म प्रचारया उद्देश्य पूवनी थव खँ थुइकाः जुइ

वस्पोल पालिभाषाया बुद्धधर्म सम्बन्धी सफूत
तःगूमछि भाषां अनुवाद यानाः व याकाविज्याःगु,
धर्मपद अनुवाद अति लोकप्रिय जुयाः लुमंके वह
जू । वस्पोलया थव व्यावहारिक कुतलं बुद्धधर्मया
प्रचार व्यापक रूपं जुयावन । लः, फय् व निभाः
मदयाः गनाच्चंगु धर्मया सिमाय् हिसिदयेक न्हू
चुलि जायावल, गरखेसे बाऊः वंगु क्यव यइपुसे
च्चनावल । नागपुर मानमाड, बम्बइ, जालना,
औरझावाद, आगरा, लखनौ, वरेलि आदि भार-
तीय देश चा हिलाः योग्य बौद्धपिन्त भिक्षु दीक्षा
विद्याः वस्पोलं बौद्धजगत्य छगु जीवन्त हलचल
हयाविज्यात ।

पूज्यपाद चन्द्रमणिया नागपुर भ्रमण नं त-
सकं हे महत्वपूर्ण जू । मेमेगु धर्मया प्रभावं तःधं
चीत्रं थीत्यः थीमत्यःया घच्च्याइपुगु पःखाः खनाः
मनुखं मनूयात मखनाच्चंगु अनया दूषित वाता-
वरण मदयेकेत वस्पोलं कुशल चिकित्सकया ज्या
यानाविज्यात । थवहे ज्यां यानाः नागपुरया
जनतायागु मन बुद्धधर्मपाखे धेचूवन । थुथाय्
लाक्षक स्वर्गीय डाक्टर पी. आर. अम्बेडकरया
नां न्ह्यथनेगु तसक ल्वइ । थव्यक्लं विश्वया
आपालं धर्मया अध्ययन यानाःलि अन्तय बुद्धधर्म-
यात् मनुप्यमात्रं नाले बहगु खः धकाः कोछिना
दीगु जक मखु थम्हं नं निष्ठापूर्बक थव धर्मय्
दीक्षा क्यादिल । थव्यकःया प्रमुखताय् नागपु-
रया न्यागु लाख मयाक मनूतयेत प्रभावित यानाः
दीक्षा विद्याविज्याःम्ह नं वस्पोल चन्द्रमणि हे खः।
नागपुरया निम्ति वस्पोल गुलि पूज्य धैगु खँ
अनया भव्यगु चन्द्रमणि विहारं कनाच्चंगु दु ।

मेमेगु बौद्धजगतया निम्ति वस्पोल गुलि
पूज्य खः नेपालया निम्ति नं उलि हे श्रद्धेय । वि.
सं. २००८ साल नेपालया बौद्धजगत्या निम्ति
महत्वपूर्ण ऐतिहासिक वर्ष खः । गबलय् सारि-
पुत्र व महामौद्गल्यायनया उत्सव भव्यरूपं
सम्पन्न जुल, उबलय् हे वस्पोल नेपा: विज्याःगु
खः । वस्पोलं थाय् थासय् यानाविज्याःगु प्रवचन
व धर्मदेशनाय बुद्ध थें जाःम्ह महामानव बूगु नेपा
देया तःजिगु महिमा दु, धैगु खँ ध्वायुइकावि-
ज्यात । वि. सं. २०१३ साल स धर्मोदय सभाया
गवसालय् नेपालय् जूगु चतुर्थ विश्वबौद्धसम्मेलनय्
नं वस्पोलया उल्लेखनीय भूमिका दु ।

कुशीनगरय् च्चनाः नं वस्पोलं नेपा:या धन्दा
क्याविज्याःगु खने दु । न्हापा नेपालय् राणा-
शासनकालय् पित्युपि भिक्षुपिन्त वस्पोलं शरण
कया. आपालं ग्वाहालि यानाविज्याःगु खः ।
उलिजक मखु थनच्चंपे तःम्ह धयाथे भिक्षुपि
वस्पोलपाखे हे दीक्षित जुयाविज्याःपि खः । थुपि
मध्ये न्ह्यथने बहर्पि स्थविरपि प्रज्ञानन्द महास्थ-
विर, धर्मालोक महास्थविर, शाक्यानन्द महास्थ-
विर, अमृतानन्द महास्थविर, सुवोधानन्द महा-
स्थविर, बुद्धघोष महास्थविरपि खः । अनगारि-
कापि मध्ये नं विशाखा विरती, विमुखा, उपेक्खा,
करुणा आदि उल्लेखनीय जू । वस्पोलं पिना-
विज्याःगु थव दीक्षारूपिं पुसां नेपालय् यक्व धर्म-
प्रचारया सिमा बुयावल । थवहे सिमाया मर्मर
सल, सिचुगु किचल व साःसाःगु फलं नेपा:या
बौद्ध जगतं न्हिया न्हिथं प्रगतिया त्वाथः गय्फै-
च्चंगु दु । वस्पोल थुलि दूरदर्शी जुयाविमज्याःगु

जूसा बुद्धजन्मजूगु देश नेपाःया गुर्विल दुर्गति जुइगु
जुइ लुम लुम म्ह पीसे मिना वः ।

वृद्धावस्थाय् थःगु ज्यां पिपाः काव् मालिगु
चायेकाः वस्पोलं आराकान देशया शिष्य भिक्षु
ज्ञानेश्वरयात् १६६२ स भारतय् सःताविज्यात् ।
वस्पोलया शेषंलिपा धर्मप्रचारया भाला वस्पोल-
यात् लः द्वाना विज्यात् । पूज्य भिक्षु ज्ञानेश्वरं
नं वस्पोलया आज्ञा सहर्ष स्वीकार यानाःलि
माक्व शिक्षा नं कथाविज्यात् । वस्पोलया तःजिगु
सेवा टहल व गुरुया पुण्यया कलं यानाः जीवनया
अन्तिम घडी तवकनं इन्द्रियतय्त यथावत् थासय्
तयाः पूज्यपाद गुरु चन्द्रमणि महास्थविर सन्
१६७२ मे महीनाया उ तारिखयु सुथयु ६:३०

ताःइलय् गुइच्यादैँया वैसय् परलोक जुयाविज्यात् ।

अनित्य शरीर न्ह्याकाच्वनागु जि-
न्दगीया भा: मदु । पलाः चा पतिक चलः वना
वृद्धत्वया गालय् स्वच्छावनीगु व अन्त्य गन वं
गन वं जुयाः फुनांवनीगु जीवनया स्वभावयात्
थुइकाः वस्पोलं थःगु जीवनकालय् यानावि-
ज्याःगु आपालं भिगु ज्या व तयाविज्या गु ताकाल
च्वनिगु कीर्ति हे क्षीगु निम्ति चिरस्मरणीय पूज्य
चन्द्रमणि गुरु खः ।

झीसं न आस्थापूर्वक गुरुं क्यनाविज्याःगु
धर्मय् थःत पथ्ये फःसा हे जक वस्पोलयात्
देव्यायागु शद्वाङ्गजिथासय् लाइ ।

द्वे-ष-चरित्र

- भिक्षु प्रज्ञारशिम

द्वे वै भीव भैहाताप-क्रीष्ण वर्षक बीज थ्व ।

हृदय रस्त तप्त-कोष्ठं याइ व दूषण ॥१॥

उथेय् वैश घोर-भयंकर भशान्तिक ।

थ थ जि जि धकाः द्वे-ष-क्रीष्ण वाक्यं कथाउवनी॥२॥

श्रसहा कोष्ठया वाण- संप्राप्तवि जुइ जुल ।

क्षीथ्योः मर्त्योः वाक्कि मर्त-क्रीष्ण नःश यात श्रन ॥३॥

हाहाकार क्रीष्ण उवाला-शान्ति कुका छोत ।

अले ज्वी उह्यया चित्तेद्वहा चिन्ता श्रान्तिक ॥४॥

बुद्धो सिनं धिक्कारया- भाजन जुइ क्रीष्णत ।

मृत्युकालय् वया चित्य न महा दुःख नरकस ॥५॥

* *

Sangha or the order of monks

If the Buddha had not introduced the order of the Sangha, Buddhism today would be found only in a museum.

Among the four groups of the disciples of the Buddha, Bhikkhu (monks), Bhikkhuni (nuns), Upasaka (male lay-disciples) and Upasika (female lay-disciples) the Sangha or order of monks are most closely associated with the Buddha. The duty of the Buddhist monk is to learn the teachings of the Buddha and to give guidance and advice in accordance with these teachings. He is also required to perform the religious duties and ceremonies His duty is not limited to preserving the Buddha word, his duty is also to introduce the teachings of the Buddha

throughout the world. It is not easy to introduce the Buddha's teaching in any part of the world without obtaining the proper guidance and assistance from monks.

Buddhist monks are not regarded as priests since they do not act as mediator between God and man. They can only show the way for those who like to find their own salvation. So approach the Buddha, no mediator is required. There is no need for the special intervention of a priest or any selected person.

From the very begining of the order of the Sangha, two different groups of monks were formed: Grantha dhura and Vidarshana dhura. Grantha dhura are the monks who associate with the public. They offer

their religious services to society. Educated, young men who became monks usually join this group. Vidarshana dhura are the monks who keep away from the busy society and devote their time to meditate. Most elderly men who became monks usually join this group. The monks who associate with the public should not neglect their meditation. They should try to devote at least few minutes a day for meditation. Those who devote their time only to meditate should give others necessary instruction how to meditate. Both groups of monks are equally important. In certain Buddhist countries, some monks set aside certain periods of time for meditation, then they return to serve the society.

Buddhist monks live a very simple life. Their attitude towards life is filled with tolerance and contentment. In the monasteries where monks live, there is an atmosphere of peace, tranquility and serenity. There is a look of peace of calm on the smiling

faces of many of the monks. Their faces often reflect a dignity, a gentleness, kindness, truthfulness and devotion towards religion are their duties.

In many Buddhist countries, monks have also rendered a remarkable service not only in the religious field but also in social, educational cultural and health activities. In fact, monasteries in Buddhist countries are traditionally centres for everything that helps mankind.

It is sometimes overhead that monks are not really necessary and should be done away with. They say they can practise this religion without monks. But if there people really want to do away with monks.

It is advisable for them first to learn the Dhamma from the monks. If the Buddha had not introduced the order of the Sangha, the real teaching of the Buddha would have disappeared long ago from this world.

सम्पादकीय

धर्मोदय सभाको संगठन

(प्राप्तिपत्र)

मानवी जातीय प्रविष्टि सम्बन्धीय

लक्षण

प्राप्तिपत्र

आधुनिक प्रजातान्त्रिक परिपाठीमा सञ्चालित वौद्ध सङ्गठनमध्ये धर्मोदयसभाले अग्रणीको रूपमा रहन सकेको छ । नेपाली वौद्धसंस्था र सङ्गठनहरू परम्परागतरूपमा सञ्चालित र सुरक्षित भएतापनि गुठीगन्नाको आधारमा र संस्कृतिको आधारमा चलिराखेका छन् । थेरवादी सङ्गठनहरू विहारको रूपमा आफ्नै पारामा सञ्चालित छन् भने धर्मोदयसभा यी दुवैलाई उचिनेर समन्वयात्मक ढङ्गले असाम्प्रदायिक पाराले नेपालको आधुनिक स्थिति अनुसार बुद्धधर्मलाई अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा प्रतिनिधित्वगरी अग्रसर रहन सकेको संस्था रहेको छ ।

२०१३ सालको चतुर्थ विश्वबौद्ध सम्मेलन—पछि २०४३ मा १५ औं विश्वबौद्ध सम्मेलन गरी नेतृत्व लिएको यस संस्थाप्रति सबै वौद्धजगत्त्ले बुद्धधर्मको विकास र संरक्षणमा ठूलो भूमिका राखेको छ ।

काम गर्दा त्रुटी हुन सक्छ तापनि उदारमताले गर्दिएर हुन जाने त्रुटी र संकुचित भाव-

नाले हुनेगएको त्रुटीमा आकाश जमीनको फरक रहनेछ । अहिले सम्मको स्थितिमा एकमात्र बुद्धधर्मलाई अगाडि राखेर कार्यन्वयन भइरहेको धर्मोदयसभाको क्रियाकलापमा राम्रै नियत रहेको देखिएको छ । यस सन्दर्भसा सम्भावना र विकास पक्ष सबै कायम रहिरहोस् भन्ने चाहनामा शान्तिप्रिय सबै नेपालीको आकांक्षा हुनु स्वीभाविक हो ।

अहिले छिटै धर्मोदयसभाको कार्यकारिणीको चुनाव हुन लागेको छ । सो चुनावमा सबै वौद्धक्षेत्रको प्रतिनिधित्व हुनेगरी स्थानीयता, घर्गीयता आदिवाट अलग रही नयाँ पुरानाको सहभागिता पुग्नेगरी एकता कायम हुने प्रक्रियामा गठन हुन सकेमा धर्मोदयसभाको इतिहासलाई विकासका गतिशील इतिहासमा अळ अर्को गौरव थपिन जानेछ । मात्र संगठनमा विश्वास नराखी व्यावहारिक कार्यान्वयन पक्षमा आस्था राख्ने आनन्दभूमि धर्मोदयसभा सम्पूर्ण वौद्धको लागि होस् भन्ने उत्कट इच्छा राख्दछ ।

नीढ़ चात्तिकाष्ठ

(नेपालीभाषा)

बुद्धपूजा

२०४३ चैत्र १, काठमाडौं-

स्थानीय आनन्दकुटी विहारमा पूर्णिमाको मासिक कार्यक्रम अनुसार भिक्षु अश्वघोषबाट बुद्धपूजा सम्पन्न भयो । सो अवसरमा भिक्षु कुमार काश्यपले धर्मदेशना गर्नुहुँदै भन्नुभयो— “त्रिपिटकमा बुद्धमाषित श्रावक भाषित देव-भार्षत भनी तीन प्रकारका कुरा उल्लेख भएको पाइन्छ । त्यस अनुसार धर्म र विनयसंग मेल खाने कुरा भएमा जसको कुरा भएपनि विश्वास योग्य हुन्छ । बुद्धधर्मलाई बुद्धीहीन जनले बुझ गान्हो पर्छ । ‘पञ्चावन्तस्सायं धर्मो’ अर्थात् प्रज्ञावन्तलाई मात्र यो धर्म हो भनी स्वयं बुद्धले भन्नुभएको छ । प्रज्ञा प्राप्त गर्न सज्जनको संगत गर्ने, धर्मिक प्रृष्टक अध्ययन गर्ने, चिन्तन मनन गर्ने र त्यसलाई अभ्यास गर्ने गर्नु पर्छ ।”

उक्त दिन विहान बालाजू उपासक उपासिका परिवारद्वारा जलपान र आशाकाजि तण्डुकार परिवारद्वारा दिवाभोजन सकल उपस्थित धर्ममित्रहरूमा प्रदान गरिएको थियो ।

सप्तऋशत् सम्बोधि पाक्षिका विषयमा

छलफल

२०४३ फागुन ८, काठमाडौं-

स्थानीय बुद्धविहारमा धर्मोदयसभा अन्तर्गत को नेपाल बुद्धिष्ठ इन्स्टच्यूटवाट सच्चालित प्रत्येक शुक्रवारको छलफल कार्यक्रमको सिलसिलामा सप्तऋशत् सम्बोधि पाक्षिका अन्तर्गतका ४ स्मृत्युपस्थान मध्येको कायानुस्मृत्युपस्थान विषयमा छलफल भयो । त्यस दिनका प्रमुख प्रवक्ता भाइलाल महर्जनले उक्त पाक्षिकिको सारांशमा शील, समाधि र प्रज्ञा भएको स्मृतिप्रस्थान निकै महत्वपूर्ण भएको कुरा बताउनुहुँदै धर्म खोजन आफूभन्दा वाहिर कहीं नगै शरीररूपी संसार-कार्यमा नै सबै निहित छ भन्नुभयो । यस्तै बोधिसत्त्वको स्वभाव पर उद्धार गर्ने हो, अतः बोधिसत्त्व भई बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभएका भगवान् बुद्धले मानवजीवन सफल पार्न पनोभावना परिवर्तन गर्ने उपदेश दिनुहुन्थ्यो, व्यवहारमा सबैलाई मैत्रीभाव गर्नु उत्तम छ भन्नुभएको छ । यस क्रमबाट विचार गर्दा आमावाबुको सेवा वापतको ऋण चुकाउनुमा शारीरिक सेवाभन्दा

समार्गितर डोच्चा उने गुण गर्नु उत्तम भएकोले
दानमध्ये द्वर्षदान नै महत्वपूर्ण छ भन्नुभयो ।

यस क्रममा सभाका सचिव लोकबहादुर
शाक्यले अज्ञानतावसको कार्यवाटै राग, द्वेष र मोह
उत्पत्ति हुन्छ र ध्यानभावनाबाट पलपलमा स्मृति
रस्तुपर्ने महत्वमाथि प्रकाश पार्नु भयो ।

ज्ञानमाला भजनसमूहको जापान प्रस्थान

२०४३ चैत्र १७, काठमाडौं-

जापानको लोकेश्वरसंघको निमन्त्रणामा
किरणनरसिंग शाक्यको नेतृत्वमा नेपाल ज्ञानमाला
भजन समूहबाट ११ सदस्यीय टोली जापानमा
प्रस्थान गरेको छ । उक्त टोलीमा पाटनको
'तारे माम्' ज्ञानमाला भजनबाट हेराकाजी
सुजिकाः, राजु शाक्य, हेरारत्न शाक्य, स्वयम्भू—
नरसिंग शाक्य, हेराकाजी शाक्य र पुष्परत्न शाक्य
तथा काठमाडौंको स्वयम्भू ज्ञानमाला भजनबाट
रत्नबहादुर तण्डूकार, चैत्यनारायण मानन्धर,
रामेश्वरप्रसाद श्रेष्ठ र हेमबज्ज वज्राचार्य समिलित
रहनुभएको छ ।

विपस्सना भावना शिविर सञ्चालन हुने

२०४३ चैत्र २३, काठमाडौं-

स्थानीय वानेश्वर स्थित अन्तर्रष्ट्रीय भावनाकेन्द्रमा आगामी ज्येष्ठ २० गतेदेखि आषाढ १६ गतेसम्म एक महीने विपस्सना भावना शिविर सञ्चालन हुने भएको छ ।

उक्त शिविर वर्माका महासी भावनाकेन्द्रका
प्रमुख ओवादाचार्य सयादो ऊ पण्डिताभिबंशको

निर्देशनमा सञ्चालन हुनेछ । पहिले विपस्सना
भावना गरिसकेका र महीनाभरि नै भावना गर्ने
लाई प्राथमिकता दिइने त्यस भावनामा समिलित हुनेले भिक्षु सुमंगल बुद्धविहार र अनगारिका धर्मावती धर्मकीर्ति विहारमा सम्पर्क राखी
फाराम भर्नुपर्ने कुरा पनि प्रकाशमा आएको छ ।

महापरित्राण पाठ

२०४३ चैत्र ४, काभ्रे-

यहाँको बनेपास्थित कोबहालमा काजिबहादुर मानन्धर र धनमाया मानन्धर परिवारको श्रद्धाअनुसार भिक्षुसंघबाट महापरित्राणपाठ सम्पन्न भएको छ । भोलिपलट बुद्धपूजा र दानप्रदान पनि सम्पन्न भएको छ ।

(नेपालभाषा)

महापरित्राणपाठ जुल

११०७ चिल्ला छव ३, येँ-

थनया सबल बाहालय् श्रीमती धनकुमारी,
पञ्चवीरसिंह व श्रीमती पुष्पदेवी तुलाधरपिनि
श्रद्धाकथं भिक्षुसंघपाखें चच्छिष्कं महापरित्राण
पाठ जुल । सति कुन्हु बुद्धपूजा व दानप्रदान नं
जुल ।

परियत्तिशिक्षा परोक्षाया परिणाम

११०७ चिल्ला छव २३, यल-

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघपाखें न्हाउज्या-

काच्चंगु नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा बु. सं. २५-३० (२०४३) या परीक्षा परिणाम पिकाःगु दु । परीक्षा परिणामकथं च्यागू केन्द्रया च्यागू तगिन्य् यानाः २१८ ह्य जांच व्यूगुली नीनिम्ह अनुत्तीर्ण जुया: १६६ ह्य परीक्षार्थी सफल जूगु दु । थुकथं प्रारम्भिक प्रथम वर्षय् ७२, द्वितीय वर्षय् ३५, तृतीय वर्षय् २३ ह्य, प्रवेश प्रथम वर्षय् ४६, प्रवेश द्वितीय वर्षय् १२, प्रवेश तृतीय वर्षय् २ह्य, सद्धर्म पालकय् १ ह्य व को. म. स १ ह्य सफल जूगु दु ।

च्यागू केन्द्र मध्यय् प्रणिधिपूर्ण विहार व नगरमण्डप श्री कीर्तिविहार बाहेक मेगु खुगू केन्द्रपाले विद्यार्थीतसे बोर्डय् प्रवेश याःगु दु ।

बोर्डय् प्रवेशयाःपि मध्यय् प्रारम्भिक प्रथम वर्षय् प्रथम, द्वितीय व तृतीय जूर्पि छसीकथं गणमहाविहारया लूना रञ्जितकार व संगीता जोशी, शाक्यसिंह विहारया सपना कपाली । प्रारम्भिक द्वितीय वर्षय् सुमंगल विहारया श्रामणेर शासनपाल, धर्मकीर्ति विहारया अनिना शाक्य व बौद्धसमकृत विहारया अमितादेवी बैद्य प्रथम, द्वितीय व तृतीय जूगु दु धाःसा प्रारम्भिक तृतीय वर्षय् गणमहाविहारया शारदा श्रेष्ठ, शाक्यसिंह विहारया ओम् शाक्य व रत्नशोभा शाक्य प्रथम, द्वितीय व तृतीय जूगु दु । थथे हे प्रवेश प्रथम वर्षय् शाक्यसिंह विहारया हेरादेवी शाक्य व विमला शाक्य व यशोधरा बौद्धविद्यालयया लिलिता धाख्वा: प्रथम, द्वितीय व तृतीय जूगु दु धाःसा प्रवेश तृतीय वर्षय् यशोधरा बौद्धविश्वालयमा अमिता शाक्य प्रथम व सविना शाक्य द्वितीय जूगु दु ।

भिक्षु अमृतानन्दया अध्यक्षताय् सभा ११०७ चिल्ला थ्व

धर्मोदय सभाया अध्यक्ष आचार्य भिक्षु अमृतानन्दया अध्यक्षताय् हालसाले च्वगु धर्मोदय सभाया बैठक धर्मोदय सभाया विधान अनुसार सभाया कार्यकारिणी समितिया पदाधिकारी व सदस्य-पिनी पदावधी स्वदंतक जूगुलि व ध्वहे चैत्र मसान्ततक पदावधी फुइगुलि आगामी २०४४ वैशाख १६ गते शनिवार कुन्तु न्हनेसिया १ वजे भूकुटीमण्डपे च्वंगु बुद्धविहारे साधारण महासभा यायेगु कोछ्यूगु दु ।

म्याद फुइधुंकुर्पि साधारण सदस्यपिस व न्हूकथं जुइमन्दुर्पि बौद्ध भाजु मय्जुर्पि सदस्य याय्गु धैगु नं सभां कोछ्यूगु दु ।

२०४४ वैशाख १ गतेनिसे १२ गते तक सदस्य यायेगु धैगु नं सभां कवच्छीगु दु ।

किन्यागूगु विश्वबौद्ध सम्मेलनया वारे अर्थक मिटिया संयोजक श्री मणिहष ज्योति कंसाकारं २४, ४४, ५१६।५५ या आय व्ययया ल्याः नं सभायात विधिवत् पेश यानादिइगुलि सम्मेलन सकल यायेत हरप्रकार तनमन वियाः मितव्ययितायाऽध्याने तयाः सम्मेलन सफल यानादीपि समस्त उपसमितिया संयोजक सहित सकल सदस्यपित व आर्थिक समितियात समेत कृतज्ञता धन्यवाद देछासे ब्याक उपसमेतो न विधिवत् विघटन याःगु दु ।

आः बइगु साधारण सभाय् भाग काय् र सभाया सदस्य जुयाः नेपालायापि सकल बौद्धपित गुहालि याना दिइ धकाः धर्मोदय सभां आशा काःगु दु ।

छलफल

११०७ चिल्ला छव ७, ये—

थनया बुद्ध विहार्य धर्मोदयसभाया अन्त-
र्गतया बुद्धिष्ट इन्स्टचूतपाखे न्हाकाच्चंगु
प्रत्येक शूक्रवारपर्तिया छलफलया ज्याक्लवलय्
मूर्वक्ता भाइलाल महर्जन सकल प्राणीतयके
वेदना उत्पन्न ज्वी धैगु तथ्यय खँ न्ह्यथनाः मे-
पाखे, रितुपाखे व थःगु है शरीरं सुख, दुःख,
अदुःखासुख वेदना उत्पन्न ज्वी धैदिसे जन्म, जाति,
दुःख, यःहृसियानाप वाइगु दुःख, मयःहृसिया-
नाप होनाच्चनेमाःगु दुःख ज्वी धा:सा पञ्चस्कन्ध
है दुःख खः। दुःख दुरुलि है उकियापाखे छुट-
कारा कायेत मनुखं कुतः याइगु खः। पितैं
धर्मतिम खनेदःसां मनं पापकर्म यानाच्चंगु ज्वीफु,
उकि मेपिन्त द्वेष मयासे परहितया विचाः यानाः
कार्यक्षेत्रय दंवयेफुसा पृण्यलाइ अले दुःखयात
वांलाक ध्वीके फःसा वैरागीभावना ब्लवनी नं
धैदिल।

धर्मोदयसभाया सचिव स्वस्तिरत्न शाक्यं
चेतनाय है मदयेक वेदना प्रकट जुयाच्चनी धासे
जीवन हनेत माःगु लाभः पूर्ति मजुलधाःसा दुःख

ज्वी, वेदना प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष निगुलि प्रकारं
उत्पन्न ज्वी। मानसिक शान्तिया लागी कल्पना
नियन्त्रण याये मफैगुलि उत्पन्न ज्वीगु वेदना
विकृतिया रूपय वै। वेदना निराकरण यायेया
लागी एकाग्रता शील समाधि भावनाया अभ्यास
तायेगु अनिवार्य खः धैविज्यात।

थथे हे धर्मोदयसभाया महासचिव डा. वज्र-
राज शाक्यं जि, जिगु धैगु भावनां जीवनचक्र
चाःहिलाच्चंगु दु। चित्तया पेंगू अंग वेदना, सज्ञा,
संस्कार व विज्ञान खः। वेदनायात तटस्थकथं
स्वयेमप्रुत धा:सा उपादान सुरु ज्वी। वेदना है
अनुभव जुयाः सज्ञा व संज्ञां संस्कार दयावै। मन,
वचन व शरीरं कर्म याइ। वेदनायात नियन्त्रणय-
तयाः वेदनाया मूल्यांकन मयासे संज्ञायात पने
फत धा:सा संसारचक्रं धर्मचक्रय हिलेत समर्थ
ज्वी धैविज्यात।

अन्तय भिक्षु सुमंगलं भावना याइहृसित
वेदनां अनुभूति जुयाच्चनी। समाधिया अभ्यासं
होसतयाः मेगु तहया वेदना वचय यायेगु मौलिक
सिद्धान्त दैच्चंगु दु धैविज्यात।

बुद्धधर्म व बुद्धया उपदेश

याकनं व अःपुक ध्वीकेत

आनन्दभूमि ब्वनादिसँ

आनन्दभूमिया ग्राहक जुयादिसँ ।

अनुरोध

२५३१ साँ बुद्धजयन्तीको सुखद उपलक्ष्यमा प्रकाशित
हुने आनन्दभूमि विशेषांकमा लेख, रचना तथा
विज्ञापन दिई सहयोग दिनु हुन विनम्
अनुरोध गर्दछौं ।

फोन: २-२४४२०

व्यवस्थापक

आनन्दभूमि

पोष्ट बबस ३०००७

काठमाडौं ।